

TIESISKUMS.lv

PASKAIDROJUMI PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS CENTRAM

Rīgā, 2026. gada 16. martā

Nr.M-16/03/2026

Uz 2026. gada 23. janvāra vēstuli Nr. 7.1.-3/981/104/2025-PK

SATURA RĀDĪTĀJS

1. IEBILDUMI PRET PTAC VIEDOKLI, KA CESIJAS LĪGUMS IR INSTRUMENTS PAKALPOJUMA SNIEGŠANAI PATĒRĒTĀJA INTERESĒS	2
1.1. Iebildumi pret patērētāja statusa attiecināšanu uz Cesijas līguma slēdzējiem	3
1.2. Iebildumi attiecībā uz Cesijas līguma pārkvalificēšanu par pakalpojumu līgumu.....	4
1.2.1. Cesijas līguma juridiskā daba un nošķirums no pakalpojuma līguma.....	4
1.2.2. Iebildumi pret PTAC pausto līguma ekonomiskās būtības vērtējumu	7
1.3. Iebildumi pret PTAC kompetences samākslotu konstruēšanu.....	13
2. IEBILDUMI PRET PTAC SECINĀJUMIEM PAR MALDINOŠAS KOMERCPRAKSES ĪSTENOŠANU	15
2.1. Iebildumi pret Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma attiecināšanu uz Cesijas līgumu	15
2.2. Nepamatota atsaukšanās uz vidusmēra patērētāja uztveres testu un maldinošas komercprakses juridisko kritēriju neievērošana	16
2.3. Iebildumi pret PTAC interpretāciju par pilnīgas informācijas nesniegšanu.....	20
3. PAR OIK NELIKUMĪGUMU UN BIEDRĪBAS INICIATĪVAS VĒRTĒŠANU	26
3.1. Vērtējuma par OIK tiesiskumu nepamatota reducēšana tikai uz Eiropas Komisijas lēmumu.....	28
3.2. Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) juridiskā analīze	33
4. IEBILDUMI PRET PTAC SECINĀJUMIEM PAR IT KĀ NESKAIDRIEM UN/ VAI NETAISNĪGIEM CESIJAS LĪGUMA NOTEIKUMIEM.....	39
4.1. Cesijas līguma 10. un 34. punkts (vēlētāju iniciatīva).....	39
4.2. Cesijas līguma 32. punkts (līgumsods)	41
5. IEBILDUMI PRET INFORMĀCIJAS SNIEGŠANAS LŪGUMU	45
6. NOSLĒGUMA APSVĒRUMI UN PROCESUĀLIE LŪGUMI.....	48

Biedrība Tiesiskums.lv, reģ. Nr. 40008345444 (turpmāk – **Biedrība**), ir saņēmusi Patērētāju tiesību aizsardzības centra (turpmāk – **PTAC**) 2026. gada 23. janvāra vēstuli Nr. 7.1.-3/981/104/2025-PK “Par skaidrojuma sniegšanu”, no kuras izriet, ka PTAC ir uzsācis izvērtēt Biedrības īstenoto iniciatīvu OIK maksājumu atgūšanai, slēdzot ar OIK maksātājiem prasījuma tiesību cesijas līgumus (turpmāk – **Cesijas līgums**).

Izvērtējot vietnē www.tiesiskums.lv pieejamo informāciju, PTAC ir norādījis, ka, iestādes ieskatā, Cesijas līgums esot instruments pakalpojuma sniegšanai patērētāja interesēs un ka Biedrība patērētājiem sniedzot nepilnīgu vai vienpusēju informāciju par Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) “Latvijas atbalsts atjaunojamo energoresursu enerģijai un koģenerācijai”. Vienlaikus PTAC ir norādījis arī uz vairākiem Cesijas līguma noteikumiem, kurus tas uzskata par problemātiskiem.

Pamatojoties uz minētajiem apsvērumiem, PTAC secina, ka pirmšķietami pastāvēt pamats uzskatīt, ka Biedrība varētu būt īstenojusi negodīgu komercpraksi, un aicina Biedrību sniegt savu viedokli par minētajiem apstākļiem.

Biedrība norāda, ka PTAC 2026. gada 23. janvāra vēstulē Nr. 7.1.-3/981/104/2025-PK “Par skaidrojuma sniegšanu” ietvertie secinājumi par iespējamiem Biedrības pārkāpumiem ir nepamatoti, tostarp, tie neatbilst ne Cesijas līguma ekonomiskajai un juridiskajai būtībai, ne patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma piemērošanas priekšnoteikumiem un saturam. Tādēļ Biedrība kategoriski nepiekrīt PTAC secinājumiem, kā arī uzskata, ka tās iniciatīva nav pakļauta PTAC uzraudzības kompetencei.

Ievērojot turpmāk izklāstītos apsvērumus, Biedrība uzskata, ka uzsāktā pārbaude ir izbeidzama.

1. IEBILDUMI PRET PTAC VIEDOKLI, KA CESIJAS LĪGUMS IR INSTRUMENTS PAKALPOJUMA SNIEGŠANAI PATĒRĒTĀJA INTERESĒS

PTAC ir nepamatoti nonācis pie secinājuma, ka Cesijas līgums pēc būtības esot instruments pakalpojuma sniegšanai patērētāja interesēs. Izdarot šādu secinājumu, PTAC,

pirmkārt, nepamatoti attiecinājis patērētāja statusu uz Cesijas līguma slēdzējiem, lai gan šajās tiesiskajās attiecībās patērētāja statuss objektīvi nepastāv. Otrkārt, PTAC nepamatoti pārkvalificējis prasījuma tiesību atsavināšanas darījumu (cesiju) par juridisko pakalpojumu sniegšanu, lai gan Cesijas līgumā nodibināto tiesisko attiecību saturs, to ekonomiskā būtība, sedzamo izmaksu un risku sadalījums nepārprotami apliecina prasījuma tiesību atsavināšanu, nevis pakalpojuma sniegšanu. Turklāt PTAC secinājumi neatbilst ne tikai cesijas institūta būtībai, bet arī patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma piemērošanas priekšnoteikumiem. Proti, PTAC attiecina patērētāju tiesību regulējumu uz tiesiskajām attiecībām, kuras likumdevējs nav paredzējis iekļaut iestādes uzraudzības kompetences tvērumā, un tādējādi mākslīgi (ārpus likuma ietvara) konstruē sev šķietamu kompetenci, kādas iestādei ne pēc likuma jēgas, ne pēc likuma burtā nav paredzēta.

1.1. Iebildumi pret patērētāja statusa attiecināšanu uz Cesijas līguma slēdzējiem

PTAC nepamatoti apgalvo, ka Cesijas līgumā ar Biedrību esot konstatējamas tiesiskās attiecības ar patērētāju. Šajā saistībā vispirms ir būtiski norādīt to, ka PTAC, izsakot šo apgalvojumu, nav norādījis nevienu tiesību normu, kas dotu pamatu uzskatīt, ka fiziskās personas, kuras ar Biedrību noslēgušas Cesijas līgumu, attiecīgajās tiesiskajās attiecībās būtu kvalificējamas kā patērētāji Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē. Tā vietā PTAC savu secinājumu par patērētāja statusu balstījis vienīgi uz apstākli, ka cedētie prasījumi izriet no elektroenerģijas piegādes attiecībām, kurās šīs personas bija mājāsaimniecību lietotāji.

Biedrība neapstrīd, ka fiziskās personas elektroenerģijas piegādes līgumā ir uzskatāmas par patērētājiem. Tomēr no šī fakta neizriet automātisks secinājums, ka tās saglabā patērētāja statusu Cesijas līguma tiesiskajās attiecībās. Proti, ir būtiski ņemt vērā, ka elektroenerģijas piegādes līgums un prasījuma tiesību cesijas līgums ir patstāvīgi civiltiesiski darījumi ar atšķirīgu priekšmetu un atšķirīgu juridisko nozīmi.

No Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1. panta 3. punkta izriet, ka patērētāja statuss ir saistīts ar preču/pakalpojumu iegādi vai izmantošanu nolūkam, kas nav saistīts ar tās saimniecisko vai profesionālo darbību. No minētā regulējuma izriet, ka gadījumā, ja persona konkrētajās tiesiskajās attiecībās neiegādājas vai neizmanto precis / pakalpojumu, patērētāja statuss šajās attiecībās nav konstatējams (jo tādā gadījumā nav patēriņa). Tādējādi patērētāja statuss nav fiziskas personas pastāvīga juridiska kvalifikācija, bet gan statuss, kas nosakāms attiecībā uz katru konkrētu darījumu, analizējot tā priekšmetu, tas ir, pārbaudot to, vai ir vai nav preces/pakalpojuma iegāde vai izmantošana jeb patēriņa darbības. Tas, savukārt, nozīmē, ka viena un tā pati fiziskā persona vienās tiesiskajās attiecībās var būt patērētājs, savukārt citās – nebūt.

PTAC nepamatoti ignorē to, ka elektroenerģijas piegādes līgums un prasījuma tiesību cesijas līgums ir divas patstāvīgas civiltiesiskas attiecības ar atšķirīgu priekšmetu un atšķirīgu juridisko nozīmi. Proti, ja fiziskā persona mājāsaimniecības vajadzībām iegādājas elektroenerģiju, tā atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1. panta 3. punktam ir uzskatāma par patērētāju, jo konkrētajās attiecībās notiek preces iegāde personiskām

vajadzībām. Savukārt prasījuma tiesību cesijas gadījumā fiziskā persona neiegādājas un neizmanto precī vai pakalpojumu, bet gan atsavina sev piederošu bezķermenisku lietu – prasījuma tiesības. Šādās attiecībās persona neveic patēriņa darbību Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē, līdz ar to Cesijas līguma ietvaros tai nav patērētāja statusa.

Tādējādi PTAC secinājums, ka Cesijas līgums esot slēgts patērētāja interesēs, nav balstīts normatīvi korektā patērētāja definīcijas piemērošanā. Faktiski šis secinājums izriet no personas statusa mehāniskas pārņemšanas no elektroenerģijas piegādes līguma uz juridiski patstāvīgu (citu) civiltiesisku darījumu, kurā vispār nav patēriņa darbību. Šāda PTAC interpretācija nav savienojama ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1. panta 3. punktā ietvertu patērētāja jēdzienu, un mākslīgi (ārpus likuma ietvara) konstruē PTAC šķietamu kompetenci, kādas iestādei ne pēc likuma burtā, ne likuma gara nav paredzēta.

1.2. Iebildumi attiecībā uz Cesijas līguma pārkvalificēšanu par pakalpojuma līgumu

PTAC ir nepamatoti nonācis pie secinājuma, ka Cesijas līgums ir instruments pakalpojuma sniegšanai. Faktiski šāds secinājums nozīmē, ka PTAC ir pārkvalificējis fiziskas personas veiktu prasījuma tiesību atsavināšanu par juridiskā pakalpojuma pasūtīšanu. Šāda pārkvalificēšana liecina, ka PTAC nav pienācīgi iedziļinājies Cesijas līguma faktiskajā saturā un piemērojamo tiesību normu regulējumā.

Kā tas ir nepārprotami noteikts Cesijas līgumu 9.punktā [Cesijas līguma regulējošās tiesību normas]: “Cesijas līgumu regulē Latvijas Republikā spēkā esošās tiesību normas un speciālās cesijas darījumus regulējošās tiesību normas, kuras ir iekļautas Civillikuma 9. nodaļā. Savukārt Civillikuma 9. nodaļa skaidri regulē tiesiskās attiecības, kas izriet no prasījumu tiesību cesijas darījumiem.

1.2.1. Cesijas līguma juridiskā daba un nošķirums no pakalpojuma līguma

Atbilstoši Civillikuma 1793. pantam un turpmākajiem noteikumiem cesija ir tiesisks darījums, ar kuru notiek prasījuma tiesības pāreja no cedenta uz cesionāru. Šajā saistībā tiesību literatūrā ir skaidrots, ka no cesijas spēkā stāšanās brīža cedētais prasījums kā apgrozāma vērtība pārstāj būt cedenta mantas sastāvdaļa un kļūst par cesionāra mantas sastāvdaļu.¹ Tādējādi cesijas līgums pēc savas juridiskās būtības ir prasījuma tiesību atsavināšanas darījums, uz kura pamata cesionāra īpašumā pāriet prasījums, kas iepriekš piederēja cedentam.

Civillikuma 1805. pants noteic, ka cesionārs no cesijas brīža var darboties ar kreditora tiesībām un uz šā pamata izlietot prasījumu pret parādnieku. Savukārt 1806. pants paredz, ka

¹ Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 168.lpp.

uz cesionāru pāriet prasījuma tiesība ar visām pie tās piederīgajām tiesībām. Līdz ar to, kā akcentēts tiesību literatūrā, agrākam kreditoram (cedentam) nav vairs tiesību pieprasīt izpildījumu no parādnieka, respektīvi, cedētais prasījums kļūst par ekskluzīvu cesionāra prasījumu.² Tas nozīmē, ka cesionārs var pilnīgi vai daļēji celt prasību pret parādnieku; cesionāram kā katram kreditoram ir tiesības atteikties no prasījuma vai slēgt izlīgumu.³

No minētā tiesiskā regulējuma izriet, ka pēc cesijas līguma noslēgšanas prasījuma īstenošanas tiesības, kā arī ar to saistītais ekonomiskais risks, tostarp visi piedziņas izdevumi gulstas uz cesionāru. Savukārt cedentam pēc prasījuma tiesību nodošanas vairs nepieder attiecīgais prasījums, līdz ar to viņš nav tiesīgs celt prasību vai citādi ietekmēt tā īstenošanas procesu. Tādējādi līdz ar prasījuma atsavināšanu cedents ir atbrīvots arī no prasījuma īstenošanas izrietošā pienākuma segt piedziņas izmaksas, kā arī riska segt tiesvedības izmaksas neveiksmīga rezultāta gadījumā.

Līdz ar to Cesijas līguma izmantošana OIK prasījumu īstenošanai pēc sava tiesiskā rakstura nav kvalificējama kā pakalpojuma sniegšana patērētājiem, bet gan kā bezķermeniskas lietas (prasījuma tiesību) atsavināšana Civillikuma izpratnē. Šāds tiesisko attiecību modelis paredz prasījuma īpašuma tiesību pāreju uz cesionāru (Biedrību) un ar prasījuma īstenošanu saistīto izmaksu un ekonomiskā riska pārceļšanu uz to, tādējādi izslēdzot OIK maksātāju finansiālo atbildību segt visas parāda piedziņas izmaksas un riska segt izmaksas neveiksmīgas piedziņas gadījumā. Minētais tiesisko attiecību ietvars būtiski atšķiras no pakalpojuma attiecībām, kurās prasījuma tiesīgā persona saglabā gan īpašuma tiesības, gan ar prasījuma īstenošanu avansā sedzamo izmaksu pienākumu, kā arī izmaksu risku neveiksmes gadījumā.

Proti, no Civillikuma 2289. panta izriet, ka pakalpojuma attiecību ietvaros prasījums paliek pilnvaras devēja īpašumā, un tā atgūšanu pilnvarnieks veic pilnvaras devēja uzdevumā. Turklāt Civillikuma 2300. pants noteic, ka pilnvarnieks nedrīkst pārkāpt viņam dotā uzdevuma robežas un rīkojas atbilstoši pilnvarotāja norādījumiem. Savukārt Civillikuma 2307. un 2308. pants paredz pilnvaras devēja pienākumu atlīdzināt ar uzdevuma izpildi saistītos izdevumus.

No minētajām tiesību normām nepārprotami izriet, ka pakalpojuma attiecībās (pilnvarojuma modelī) prasījuma tiesīgā persona saglabā īpašuma tiesības uz prasījumu un kontroli pār prasījuma īstenošanu, taču vienlaikus arī nes ekonomisko risku, tostarp pienākumu segt ar uzdevuma izpildi saistītās izmaksas. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja OIK maksātāji būtu slēguši pakalpojuma līgumus, viņi saglabātu finansiālo atbildību par prasījuma īstenošanas izdevumiem, tostarp pienākumu maksāt valsts nodevu par prasības celšanu (Civilprocesa likuma 34. pants), segt juridisko pakalpojumu (advokāta) izmaksas, bet neveiksmes gadījumā atlīdzināt arī atbildētāja tiesāšanās izdevumus, tostarp atbildētāja izmaksas par juridisko palīdzību (Civilprocesa likuma 41. panta pirmā daļa).

² Vīnčarājs N. Civiltiesību problēmas. Rīga: Erlena Kalniņa un Viktora Tihonova izdevums, 2000, 132.lpp.

³ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K. Torgāna visp. zinātniskajā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 304. lpp.

No Cesijas līguma noteikumiem ir nepārprotami secināms, ka Biedrība nepiedāvā veikt OIK prasījumu atgūšanu pakalpojuma attiecību modeli. Proti,

- 1) Cesijas līguma 37. punkts paredz: “Ar Cesijas līguma parakstīšanas brīdi no Prasījuma atdevēja (Cedenta) puses Prasījuma atdevējs (Cedents) ir nodevis savas īpašuma tiesības uz Prasījumu Prasījuma pārņēmējam (Cesionāram). Šajā Cesijas līguma punktā paredzētos noteikumus neietekmē tas, ka Prasījuma pārņēmējs (Cesionārs) nav dabūjis apmierinājumu no parādnieka, nav cēlis pret to prasību vai vismaz nav tam pienācīgā kārtā par cesiju paziņojis.”
- 2) Cesijas līguma 15. punkts paredz: “Tikai un vienīgi Prasījuma pārņēmējs (Cesionārs) vienpusēji ir tiesīgs izlemt, vai un kad Prasījums ir realizējams tiesvedības, vēlētajā iniciatīvas, mediācijas, izlīguma un/vai kādos citos tiesisku risinājumu ietvaros. Puses ir vienojušās, ka Prasījuma pārņēmējs (Cesionārs) ir tiesīgs izvēlēties brīdi, kad paziņot par notikušo cesiju (Prasījuma atdošanu).”
- 3) Cesijas līguma 26.punkts paredz: “Ja Prasījuma pārņēmēja (Cesionāra) veiktie pasākumi Prasījumu realizācijā ir neveiksmīgi, Prasījuma atdevējam (Cedentam) nerodas nekādas izmaksas, ja viņš nav pārkāpis Cesijas līguma noteikumus. Tas tā ir arī tad, ja Prasījumu realizācijai ir izmantoti advokātu pakalpojumi vai par Prasījumiem ir celta prasība tiesā.”

No iepriekš minētajiem Cesijas līguma noteikumiem nepārprotami izriet, ka līgums satur cesijas tiesiskajām attiecībām raksturīgu un Civillikumam atbilstošu noregulējumu. Respektīvi, tas paredz prasījuma īpašuma tiesību pāreju uz Biedrību, kā arī piešķir tai patstāvīgu un ekskluzīvu kompetenci lemt par prasījuma turpmāko īstenošanu, tostarp par īstenošanas veidu, laiku un procesuālo stratēģiju. Vienlaikus Cesijas līgums paredz ar prasījuma īstenošanu saistītā ekonomiskā izmaksu un riska pāreju uz Biedrību. Proti, Biedrībai ir pienākums pašai segt gan valsts nodevu par prasības celšanu, gan arī juridiskās palīdzības sniegšanas izmaksas, kuras, ņemot vērā prasījuma juridisko sarežģītību un bezprecedenta raksturu Latvijas tiesību sistēmā, sagaidāmas ievērojamā apmērā.

Šāda tiesiskā konstrukcija atbilst prasījuma tiesību atsavināšanas (cesijas) būtībai un ir konceptuāli atšķirīga no pakalpojuma līguma. PTAC, cenšoties pārkvalificēt Cesijas līgumu par pakalpojuma līgumu, faktiski abstrahējas no Cesijas līguma faktiskā satura un tajā nostiprinātā pušu tiesību un pienākumu sadalījuma. Rezultātā prasījuma tiesību atsavināšana tiek interpretēta kā pakalpojuma pasūtīšana, lai gan Cesijas līgums neparedz ne īpašuma tiesību saglabāšanos cedenta pusē, ne norādījumu došanas tiesības, ne parāda piedziņas izmaksu segšanas pienākumu, ne ekonomiskā riska saglabāšanos.

Papildus jānorāda, ka Biedrības un personu starpā noslēgtajos Cesijas līgumos cedentiem nekad nerodas pienākums maksāt Biedrībai atlīdzību par jebkādam darbībām, kas saistītas ar prasījuma īstenošanu. Cedents neveic nedz sākotnēju maksājumu par līguma noslēgšanu, nedz arī atlīdzību pēc tam, ja Biedrība veic kādas darbības prasījuma realizācijai. Tieši pretēji – Cesijas līguma būtība paredz, ka pēc prasījuma nodošanas Biedrība kļūst par

jauno prasījuma īpašnieku un rīkojas savā interesē un uz sava riska pamata. Līdz ar to visas ar prasījuma īstenošanu saistītās izmaksas, tostarp valsts nodevas, juridiskās palīdzības izmaksas un citi ar iespējamo tiesvedību vai piedziņu saistītie izdevumi, tiek segti no Biedrības līdzekļiem. Gadījumā, ja prasījuma realizācija izrādās neveiksmīga, cedentam nerodas nekādas izmaksas vai finansiālas sekas. Savukārt gadījumā, ja prasījums tiek realizēts sekmīgi, Cesijas līguma mehānisms paredz, cedentam tiek samaksāts no atgūtajiem līdzekļiem. Tādējādi samaksa šajā gadījumā ir pretēja tai, kas raksturīga pakalpojuma sniegšanas attiecībām – atlīdzību nevis maksā cedents Biedrībai, bet gan Biedrība cedentam. Līdz ar to attiecīgās tiesiskās attiecības pēc savas juridiskās un ekonomiskās būtības nevar tikt kvalificētas kā pakalpojuma sniegšana patērētājam.

Visos šādos parādu piedziņas gadījumos būtu jāmaksā fiksēts avansa maksājums par piedziņas lietas uzsākšanu pirmstiesas procesā (mediācijas vai inkasso procesā) un atsevišķa samaksa par veiktajām piedziņas darbībām, kā arī atsevišķa samaksa par pieteikuma sagatavošanu tiesai un lietas vešanu tiesā, kā arī piespiedu piedziņas veikšanu.

Būtiski uzsvērt arī to, ka Cesijas līguma noslēgšana nevienai personai nav obligāta, gluži pretēji, tā ir katras personas brīva izvēle. Turklāt OIK maksājumu atgūšana nav Biedrības monopols vai ekskluzīvas tiesības. Jebkura persona var patstāvīgi vērsties tiesā, lai atgūtu veiktos maksājumus. Savukārt gadījumā, ja persona izvēlas noslēgt Cesijas līgumu ar Biedrību, tas apliecina tās apzinātu izvēli neīstenot prasījuma piedziņu patstāvīgi pakalpojuma līguma ietvaros un neuzņemties ar to saistītās izmaksas un tiesvedības riskus, bet atsavināt savu prasījumu Biedrībai saskaņā ar Cesijas līgumā paredzētajiem noteikumiem.

Tādējādi PTAC interpretācija ne tikai ignorē Civillikumā nostiprināto fundamentālo nošķirumu starp prasījuma tiesību atsavināšanas līgumu (cesiju) un pakalpojuma līgumu, bet arī tiesiski nepamatoti pārveido fiziskās personas apzināti izdarīto izvēli darījumā. Persona, kura ir izvēlējusies atsavināt savu prasījuma tiesību, šādas interpretācijas rezultātā tiek nepamatoti kvalificēta kā pakalpojuma pasūtītājs. Līdz ar to tiek izkropļota gan darījuma juridiskā un ekonomiskā būtība, gan līgumslēdzēja faktiski izdarītā izvēle.

Šāda pieeja neatbilst ne Cesijas līguma saturam, ne Civillikumā nostiprinātajam fundamentālajam nošķirumam starp cesijas līgumu un pakalpojuma līgumu. Turklāt tā neatbilst arī patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma mērķim, kura uzdevums nav pārveidot vai pārkvalificēt civiltiesiskus darījumus pretēji pušu faktiskajai gribai, bet gan nodrošināt patērētājiem iespēju īstenot un aizsargāt savas likumīgās tiesības. Attiecīgi PTAC pieeja patiesībā apdraud tiesisko noteiktību un civiltiesiskās apgrozības stabilitāti.

1.2.2. Iebildumi pret PTAC pausto līguma ekonomiskās būtības vērtējumu

Pretēji PTAC paustajai nostājai, Cesijas līguma ekonomiskā būtība nekādā veidā neliecina par pakalpojuma sniegšanu patērētājam.

Vispirms ir būtiski akcentēt to, ka OIK atgūšanas iniciatīva tiek īstenota ar Cesijas līgumu, nevis juridisko pakalpojumu līgumu, jo šāds tiesisko attiecību modelis saprātīgi līdzsvaro iesaistīto pušu tiesības un pienākumus, tas ir, racionāli sadala riskus starp pusēm. Proti, Cesijas līguma ietvarā Biedrība, no vienas puses, iegūst rīcības brīvību attiecībā uz prasījuma īstenošanas stratēģiju, taču, no otras puses, uzņemas ar to saistīto izmaksu un izmaksu segšanas ekonomisko risku. Tādējādi prasījuma tiesību nodevēji (cedenti) tiek pasargāti gan no prasījuma atgūšanas izmaksām (pienākuma segt valsts nodevu un juridisko pakalpojumu izmaksas), gan no finansiālām sekām gadījumā, ja prasījuma īstenošana izrādās neveiksmīga. Vienlaikus prasījuma tiesību nodevēji (cedenti) iegūst iespēju saņemt cesijas atlīdzību, ja Biedrība, īstenojot savā īpašumā nonākušās prasījuma tiesības, atgūst OIK.

Īpaši būtiski uzsvērt, ka cedentu tiesiskais stāvoklis šādā tiesiskā ietvara modelī nekādā ziņā netiek pasliktināts, salīdzinot ar situāciju, ja tiktu slēgts pakalpojuma līgums. Gluži pretēji, cesijas modelis cedentiem ir objektīvi drošāks. Proti, ja prasījuma īstenošana izrādās neveiksmīga, cedenti necieš nekādus zaudējumus, jo ar prasījuma īstenošanu saistītās izmaksas gulstas uz Biedrību. Savukārt pakalpojuma līguma gadījumā prasītāji būtu pašas fiziskās personas, kuras tādā gadījumā būtu atbildīgas gan par ar uzdevuma izpildi saistīto izdevumu segšanu (tostarp valsts nodevu, juridiskās palīdzības izmaksām un citām tiesvedības izmaksām), gan arī prasības noraidīšanas gadījumā – par atbildētāja tiesāšanās izdevumu atlīdzināšanu.

Papildus jāņem vērā, ka OIK atgūšanas jautājums pēc savas būtības ir juridiski sarežģīts un saistīts ar valsts atbildības problemātiku. Šāda rakstura prasījumu īstenošana objektīvi var būt ilgstoša un ir saistīta ar paaugstinātu tiesvedības iznākuma nenoteiktības risku, ņemot vērā gan precedentu trūkumu, gan jautājuma sarežģīto juridisko raksturu. Tas nozīmē, ka pakalpojuma līguma gadījumā prasītājiem būtu jāuzņemas būtisks finansiālais slogs jau pašā tiesvedības sākumā, savukārt iespējamais ekonomiskais rezultāts (ja tāds vispār tiktu panākts) varētu iestāties tikai pēc vairākiem gadiem.

Šādos apstākļos Cesijas līguma izmantošana kā tiesiskais ietvars ir racionāls un samērīgs risinājums, kas ļauj koncentrēt risku un procesuālo iniciatīvu vienā subjektā (Biedrībā), vienlaikus aizsargājot OIK maksātājus no tiesvedības izmaksām un iespējamām finansiāliem riskiem.

Iepriekšējā punktā Biedrība ir sniegusi argumentētu pamatojumu Cesijas līguma juridiskajai kvalifikācijai un tā skaidram nošķīrumam no pakalpojuma līguma. Savukārt attiecībā uz PTAC pausto pieņēmumu, ka Cesijas līguma ekonomiskā būtība liecinot par pakalpojuma sniegšanu patērētājam, Biedrība izklāsta turpmākos iebildumus.

Saistībā ar PTAC pausto Cesijas līguma ekonomiskās būtības vērtējumu, pirmkārt, norādāms, ka PTAC nepamatoti apgalvo, ka Biedrība organizēšot turpmākas juridiskas darbības patērētāju interesēs. Cesijas līguma 14. punkts, uz kuru atsaucas PTAC, neparedz šādu darbību veikšanu. Tas satur tipisku cesijas tiesiskajām attiecībām atbilstošu regulējumu, paredzot prasījuma pārņēmēja (cesionāra) tiesības pēc iespējas efektīvai un pilnīgai prasījuma īstenošanai piesaistīt trešās personas, tostarp zvērinātus advokātus. Ne minētais punkts, ne

kāds cits Cesijas līguma punkts neparedz Biedrībai tiesības vai pienākumu organizēt juridiskas darbības patērētāju interesēs, bet gan atspoguļo kārtību, kā Biedrība īsteno uz Cesijas līguma pamata iegūtās prasījuma tiesības.

Otrkārt, Cesijas līguma 11. punktā ietvertā pilnvarojuma klauzula, kuru PTAC interpretē kā instrumentu pakalpojumu sniegšanai patērētājam un kā apliecinājumu patērētāja mērķim saņemt Biedrības darbības savā labā, nebūt neparedz juridisku darbību veikšanu cedenta interesēs vai pakalpojumu sniegšanu cedentam. Cesijas līguma 11. punkts ir tik vien kā tehnisks instruments cesijas efektīvai īstenošanai, kas objektīvi nepieciešams cedētā prasījuma konkretizēšanai un īstenošanai. To nepārprotami apliecina Cesijas līguma 11.1. punkts, kurš noteic: “Lai veiksmīgi varētu realizēt Cesijas līgumā ietvertos noteikumus un lai efektīvāk realizētu Cesijas līguma izpildi, Pušu starpā papildus tiek noslēgts Pilnvarojuma līgums.”

Paužot pretēju nostāju, PTAC acīmredzami ignorē Civillikuma 1804. pantu, saskaņā ar kuru agrākais kreditors, neraugoties uz cesiju, līdz pienācīgam paziņojumam parādniekam joprojām tiek uzskatīts par kreditoru. Te būtiski akcentēt, ka “tiek uzskatīts” par kreditoru, nevis tāds ir, respektīvi, agrākais kreditors (cedents) pēc cesijas noslēgšanas materiāltiesiski vairs nav prasījuma īpašnieks (sk. Civillikuma 1793. un 1805. pantu), taču līdz pienācīgam paziņojumam parādniekam tiek uzskatīts par kreditoru, proti, saglabā formālu statusu ārējās attiecībās ar citiem tiesību subjektiem. Tieši šī iemesla dēļ Civillikuma 1806. panta trešā daļa paredz cedenta līdzdarbības pienākumu veikt darbības, kas nepieciešamas cedētā prasījuma realizācijai.

Tādējādi, paužot savu vērtējumu par Cesijas līguma ekonomisko būtību, PTAC nepamatoti nav ņēmis vērā to, ka agrākajam kreditoram (cedentam) pēc cesijas līguma noslēgšanas saglabājas līdzdarbības pienākums, lai cesionārs varētu pilnvērtīgi rīkoties ar viņam cedēto prasījumu.⁴ Tomēr šis līdzdarbības pienākums nekādā ziņā nepārvērš prasījuma realizācijas darbības par cesionāra sniegtu pakalpojumu cedentam. Tas nav iespējams ne juridiski, ne faktiski, jo ar cesijas līguma noslēgšanas brīdi īpašuma tiesības uz prasījumu un visas ar tā īstenošanu saistītās tiesības pāriet cesionāram (Civillikuma 1793. pants, 1805. pants). Līdz ar to jebkuras darbības, kas tiek veiktas pēc cesijas, tiek veiktas jaunā kreditora (cesionāra) interesēs un uz viņa riska, nevis kā pakalpojums bijušajam kreditoram (cedentam).

Tāpat PTAC nepamatoti nav ņēmis vērā to, ka, ņemot vērā Civillikuma 1804. panta noteikumus, jaunajam kreditoram pēc cesijas līguma noslēgšanas praktisku un juridisku iemeslu dēļ var būt nepieciešama cedenta līdzdarbība, lai nodrošinātu prasījuma pilnvērtīgu īstenošanu. Piemēram, konkrētajā gadījumā neviens no OIK maksātājiem precīzi nezina gadu gaitā samaksāto maksājumu apmēru. Lai Biedrība varētu noteikt cedētā prasījuma apmēru, tai nepieciešams iegūt informāciju no attiecīgajiem pakalpojumu sniedzējiem un veikt sagatavošanās darbības pilnvērtīgai kreditora statusa īstenošanai. Tieši šim nolūkam Cesijas līguma 11. punktā paredzēta pilnvarojuma klauzula — nevis lai izpildītu cedenta uzdevumu,

⁴ Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 169.lpp.

bet lai praktiski realizētu jau notikušu prasījuma atsavinājumu. Taču ir būtiski ņemt vērā, ka visas šīs darbības Biedrība veic savās interesēs kā jaunais kreditors, un šo darbību veikšanas nekādā veidā nerada pakalpojuma tiesiskās attiecības un nepārveido cesionāru par cedenta pasūtīta pakalpojuma izpildītāju.

Būtiski akcentēt, ka šāda veida pilnvarojuma klauzulas ir raksturīgas atsavinājuma darījumiem kopumā un pašas par sevi nekādā ziņā neliecina par pakalpojuma tiesisko attiecību pastāvēšanu. Gluži pretēji, civiltiesiskajā apgrozībā ir ierasta prakse atsavinājuma līgumos paredzēt pilnvarojuma vai līdzdarbības mehānismus, kas nepieciešami darījuma pilnvērtīgai izpildei un iegūtās tiesības nostiprināšanai vai realizācijai. Piemēram, nekustamā īpašuma atsavināšanas darījumos līgumos nereti tiek ietvertas jauno īpašnieku pilnvarojošas klauzulas, lai nodrošinātu īpašuma tiesību pārreģistrāciju zemesgrāmatā; kapitāla daļu atsavināšanas darījumos – lai veiktu izmaiņu reģistrāciju komercreģistrā; transportlīdzekļu atsavināšanas darījumos – lai nodrošinātu pārreģistrāciju Ceļu satiksmes drošības direkcijā. Visos šajos gadījumos pilnvarojums kalpo vienīgi kā tehnisks instruments jau notikuša atsavinājuma praktiskai īstenošanai, nevis kā apliecinājums tam, ka starp pusēm būtu nodibinātas pakalpojuma attiecības. Tieši tāpat arī konkrētajā gadījumā Cesijas līguma 11. punktā paredzētā pilnvarojuma klauzula ir vērsta tikai uz cedētā prasījuma efektīvu realizāciju pēc tā pārejas cesionāram, nevis uz pakalpojuma sniegšanu cedentam.

Tādējādi secināms, ka PTAC vērtē Cesijas līguma 11. punktu šauri gramatiski un atrauti no Cesijas līgumā nodibināto tiesību un pienākumu kopuma, nepamatoti ignorējot to, ka līguma interpretācijā izšķiroša nozīme ir darījuma priekšmetam, mērķim un pušu savstarpējo tiesisko attiecību faktiskajam saturam, nevis atsevišķa noteikuma izolētai interpretācijai. Ņemot vērā Civillikuma 1793., 1804., 1805. pantu un 1806. panta trešo daļu, kā arī Cesijas līguma noteikumus to kopsakarā, objektīvi nepastāv nekāds pamats secināt, ka Biedrība sniedz pakalpojumus patērētājiem.

Treškārt, pretēji PTAC pieejai, Cesijas līgums nevar tikt pār kvalificēts par pakalpojumu līgumu tādēļ, ka cedētais prasījums ir nosakāms individuāli. Proti, nepieciešamība individuāli noteikt cedēto prasījumu izriet no vajadzības identificēt cedēto prasījumu. Bez noteikta vai vismaz noteicama prasījuma darījums nevar pastāvēt. Tādēļ ir tikai loģiski un juridiski nepieciešami, ka Cesijas līgumā tiek paredzēta kārtība, kādā nosakāms cedēto prasījuma tiesību apmērs.

Citiem vārdiem, individuāla prasījuma apmēra noteikšana ir tehnisks un juridisks turpinājums prasījuma atsavinājumam, nevis pazīme pakalpojuma attiecībām. No tā neizriet, ka cedents būtu pasūtījis prasījuma piedziņu vai saglabājis tiesības ietekmēt tās norisi. Gluži pretēji, Cesijas līguma 15. punkts skaidri paredz, ka tikai un vienīgi prasījuma pārņēmējs (cesionārs) ir tiesīgs vienpusēji lemt, vai un kad prasījums realizējams tiesvedībā, vēlētāja iniciatīvas kārtībā, mediācijā, izlīguma ceļā vai citos tiesiskos risinājumos. Savukārt Cesijas līguma 33. punkts paredz, ka prasījuma pastāvēšanas un tā juridiskās realizācijas iespējamības izvērtēšana ir ekskluzīva cesionāra kompetence.

No minētajiem Cesijas līguma noteikumiem nepārprotami izriet, ka visas ar prasījuma īstenošanu saistītās tiesības, lēmumu pieņemšana un risks ir koncentrēti cesionāra (Biedrības) pusē. Cedentam pēc prasījuma atsavināšanas nav nedz kontroles pār prasījuma realizācijas procesu, nedz tiesību ietekmēt tā stratēģiju vai izvēlētos tiesiskos līdzekļus. Līdz ar to prasījuma tiesību īstenošana ir ekskluzīva Biedrības kā jaunā kreditora prerogatīva, un tādēļ šajās attiecībās objektīvi nav konstatējamas pakalpojuma tiesiskajām attiecībām raksturīgās pazīmes.

Ceturtkārt, PTAC nepamatoti uzskata, ka Cesijas līgumā nolīgta cesijas maksa, kas ir noteikta kā procentuāla daļa no summas, kuru cesionāram izdosies atgūt prasījuma realizācijas gaitā, liecinot par pakalpojumu sniegšanu patērētājam.

Cesija atkarībā no pušu gribas var būt gan bezatlīdzības, gan atlīdzības darījums. Ja cesija ir atlīdzības darījums, tā pēc savas juridiskās būtības kvalificējama kā pirkuma līgums.⁵ Civillikuma 2020. pants tieši paredz, ka pirkuma maksu var noteikt atkarībā no kāda nākoša notikuma, un šādā gadījumā pirkums atzīstams par nosacītu, un tādēļ tas atkrīt, ja paredzētais notikums nemaz neiestājas vai paliek bez iznākuma. Tādējādi likums tieši paredz to, ka atlīdzība par atsavināmu mantisku vērtību (piemēram, cesijas gadījumā – par prasījuma tiesību atsavināšanu) tiek pakārtota nākošam notikumam, kurš var notikt, bet var arī nenotikt. Praksē šāds nākotnes notikums bieži vien ir tieši zināma rezultāta sasniegšana vai nesasniegšana.

Līdz ar to pretēji PTAC nepamatotajai nostājai atsavinājuma darījumos, tostarp cesijā, samaksa var būt atkarīga no prasījuma sekmīgas realizācijas. Jo īpaši gadījumos, kad tiek cedēti prasījumi ar paaugstinātu tiesvedības risku, praksē ir ierasts, ka cesijas maksa tiek noteikta kā savstarpēji nolīgts procents no faktiski atgūtās summas. Šāda konstrukcija atspoguļo risku sadalījumu starp pusēm un kalpo kā pirkuma cenas aprēķina mehānisms, kas pilnībā atbilst Civillikuma 2020. panta noteikumiem, un nekādā ziņā neliecina par pakalpojuma attiecību pastāvēšanu.

Turklāt konkrētajā gadījumā cesijas maksas noteikšana procentuālā izteiksmē no faktiski atgūtās summas ir ne vien pieļaujama, bet objektīvi loģiska un saimnieciski pamatota. Proti, Cesijas līguma noslēgšanas brīdī neviens no OIK maksātājiem objektīvi nevar precīzi noteikt gadu gaitā samaksāto OIK maksājumu apmēru, jo šie maksājumi ir veikti ilgā laikposmā, turklāt ilgstoši⁶ OIK maksājums elektroenerģijas rēķinos netika atsevišķi izdalīts, kā rezultātā faktiski nebija iespējams patstāvīgi identificēt un aprēķināt samaksātā OIK kopējo apmēru. Līdz ar to cedētā prasījuma faktiskā apmēra precīza noteikšana tiek veikta pēc Cesijas līguma noslēgšanas. Šādos apstākļos fiksētas cesijas maksas noteikšana ir faktiski neiespējama, jo puses līguma noslēgšanas brīdī nevar droši identificēt nedz prasījuma precīzu apmēru, nedz arī to, kāda daļa no tā vispār būs juridiski un faktiski atgūstama. Tādēļ cesijas maksas noteikšana kā procents no faktiski atgūtās summas ir vienīgais racionālais un

⁵ Vīnzarājs N. Civiltiesību problēmas. Rīga: Erlena Kalniņa un Viktora Tihonova izdevums, 2000, 134.lpp.

⁶ Līdz 2015.gada 1.augustam

taisnīgais atlīdzības noteikšanas mehānisms, kas atbilst darījuma nenoteiktības pakāpei un nodrošina pušu interešu līdzsvaru.

Būtiski akcentēt arī to, ka PTAC, paužot iebildumus pret cesijas maksas aprēķināšanas mehānismu, nepamatoti ignorē to, ka darījuma juridisko kvalifikāciju nosaka tā priekšmets un pušu savstarpējo tiesību un pienākumu kopējais saturs, nevis atlīdzības aprēķina mehānisms. Pakalpojuma tiesiskajām attiecībām ir raksturīgas noteiktas objektīvas pazīmes, proti, pasūtītājs saglabā īpašuma tiesības uz prasījumu un tā piedziņa notiek viņa vārdā, pasūtītājam ir tiesības dot izpildītājam saistošus norādījumus un veikt pakalpojuma izpildes kontroli, turklāt pasūtītājam ir pienākums maksāt atlīdzību par piedziņas uzsākšanu un veikšanu, kā arī atlīdzināt piedziņas izmaksas.

Vērtējot Cesijas līguma noteikumus – gan juridiski, gan arī ekonomiski – nepārprotami secināms, ka starp pusēm nepastāv pakalpojuma attiecības. Atbilstoši Cesijas līgumam prasījuma tiesības pāriet cesionāram, cedents vairs nav prasījuma īpašnieks, prasījuma realizāciju cesionārs veic savā vārdā un uz sava riska, bet cedents neveic nekādu samaksu cesionāram. Tieši pretēji pakalpojuma attiecībām, kur atlīdzību maksā pasūtītājs pakalpojuma sniedzējam, Cesijas līgumā atlīdzības plūsma ir apgriezta, respektīvi, atlīdzību maksā prasījuma ieguvējs (cesionārs) prasījuma atsavinātājam (cedentam). Respektīvi, cedents nevis maksā par piedziņas veikšanu (kas standarta gadījumā būtu kāds fiksēts avansa maksājums), bet saņem samaksu par prasījuma tiesību atsavināšanu. Attiecīgi neveiksmīgas piedziņas gadījumā cedents necieš zaudējumus, bet prasījuma sekmīgas realizācijas gadījumā saņem nolīgto cesijas atlīdzību. No šiem apstākļiem nepārprotami izriet, ka Cesijas līgumā noteiktā cesijas atlīdzība nav atlīdzība par darbību veikšanu cedenta interesēs, bet gan pirkuma cenas aprēķina mehānisms par bezķermeniskas lietas (prasījuma tiesību) atsavināšanu.

Būtiski uzsvērt, ka sekojot PTAC pieejai, faktiski jebkuri darījumi ar nosacītu vai mainīgu cenu, tostarp uzņēmumu iegādes darījumi, faktoringa līgumi vai citi atsavinājuma darījumi, kuros atlīdzība ir atkarīga no nākotnes rezultāta, būtu pārkvalificējami par pakalpojuma līgumiem. Šāds secinājums būtu acīmredzami absurds un pretrunā atsavinājuma darījumu būtībai. Lai nepieļautu šādu absurdu secinājumu izdarīšanu, PTAC ir jāņem vērā tas, ka atsavinājuma darījumos darījuma cena var būt gan fiksēta, gan noteicama, gan pakārtota nākotnes nosacījumam vai rezultātam, taču atlīdzības aprēķina veids pats par sevi nemaina darījuma juridisko dabu, un jo īpaši nepārvērš to no atsavinājuma darījuma par pakalpojumu darījumu.

Visbeidzot, PTAC argumenti par cedentu iekšējo motivāciju (tas ir, vēlmi atgūt naudas līdzekļus) nav juridiski nozīmīgi darījuma kvalifikācijai un nekādā ziņā nevar pamatot patērētāju tiesību regulējuma piemērošanu cesijas tiesiskajās attiecībās. Proti, ir jāņem vērā, ka civiltiesiskajā apgrozībā darījuma veidu nosaka pušu nodibināto tiesību un pienākumu saturs, nevis personas ekonomiskā interese vai cerība gūt labumu no darījuma. Cesijas gadījumā cedents nepasūta parāda piedziņu savā labā, bet atsavina savu mantu (prasījuma tiesību) citai personai, pilnībā nododot prasījuma īpašuma tiesības cesionāram.

Būtiski uzsvērt, ka šādā tiesisko attiecību ietvarā cedents pēc cesijas vairs nav kreditors, neuzņemas prasījuma realizācijas risku, nesedz piedziņas izmaksas un neveic samaksu cesionāram. Gluži pretēji, atlīdzību maksā cesionārs kā prasījuma ieguvējs, kas uzņemas gan juridisko, gan ekonomisko nenoteiktību attiecībā uz prasījuma īstenošanu. Tādējādi cesijas darījums objektīvi neuzliek cedentam papildu pienākumus vai riskus, bet gan ļauj viņam atsavināt prasījumu bez nepieciešamības pašam iesaistīties sarežģītā un izmaksu ziņā riskantā tiesvedības procesā.

Līdz ar to cedenta motivācija saņemt atlīdzību par prasījuma nodošanu neatspoguļo pakalpojuma pasūtīšanu, bet gan raksturo tipisku mantiskas tiesības atsavināšanas darījumu, kurā viena puse atsavina prasījumu, savukārt otra uz sava riska un savās interesēs veic tā turpmāku realizāciju. Turklāt būtiski atzīmēt, ka pušu nodibināto civiltiesisko attiecību pārkvalificēšanu nepieļauj arī patērētāju tiesību aizsardzības regulējums, jo tas ir piemērojams tikai tad, ja konkrētajās tiesiskajās attiecībās objektīvi pastāv patēriņa attiecības. Situācijā, kurā fiziska persona neveic patēriņa darbību, bet atsavina sev piederošu mantisku labumu (konkrētajā gadījumā prasījuma tiesības), patērētāju tiesību aizsardzības normu piemērošanai nav nekāda tiesiska pamata.

Nemot vērā iepriekš izklāstīto, PTAC secinājumi par Cesijas līguma ekonomisko būtību nav balstīti darījuma objektīvajā ekonomiskajā un tiesiskajā saturā, bet izriet no pieņēmumiem, kas neatbilst cesijas institūta būtībai un Civillikuma regulējumam. No Cesijas līguma noteikumiem nepārprotami izriet prasījuma tiesību pāreja cesionāram, cedenta kontroles un saistošu norādījumu došanas tiesību neesamība, kā arī ar prasījuma realizāciju saistītā riska un izmaksu pilnīga pāreja cesionāra pusē. Savukārt procentuāli izteiktā cesijas maksa funkcionē kā vienīgais iespējamais racionālais atsavinājuma atlīdzības aprēķina mehānisms, kas pilnībā atbilst Civillikuma 2020. panta regulējumam par nosacītu pirkuma cenu. Līdz ar to, vērtējot Cesijas līgumu pēc tā faktiskā ekonomiskā satura, konstatējams, ka pušu nodibinātās tiesiskās attiecības pēc savas būtības ir prasījuma tiesību atsavinājums, nevis pakalpojuma sniegšana. Tādējādi no Cesijas līguma izrietošā ekonomiskā realitāte objektīvi neapstiprina PTAC pieņēmumu par pakalpojuma sniegšanu patērētājam.

1.3. Iebildumi pret PTAC kompetences samākslotu konstruēšanu

Izvērtējot PTAC lūguma saturu un tajā ietverto argumentāciju, tostarp pieņēmumus par iespējamiem patērētāju tiesību aizsardzības normu pārkāpumiem, saprātīgi raugoties, rodas iespaids, ka Cesijas līguma pārkvalificēšana par pakalpojuma līgumu ir veikta ar mērķi attiecīgās tiesiskās attiecības iekļaut PTAC uzraudzības kompetences tvērumā. Tomēr iestādes kompetence nevar tikt paplašināta ar darījuma juridiskās kvalifikācijas palīdzību. Respektīvi, iestāde drīkst rīkoties tikai tai likumā piešķirtās kompetences robežās, un darījuma kvalifikācija ir nosakāma pēc tā objektīvā satura, nevis pēc uzraudzības “vajadzībām”, ko likums neaizsargā.

Patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma mērķis ir aizsargāt fizisko personu situācijās, kurās tā kā patērētājs iegādājas preci vai pakalpojumu un atrodas ekonomiski vājākā pozīcijā attiecībā pret profesionālu tirgus dalībnieku. Šajā gadījumā šāds priekšnoteikums objektīvi nepastāv. Proti, fiziskā persona neiegādājas preci, nepasūta pakalpojumu un neuzņemas ar pakalpojuma sniegšanu saistītās izmaksas, bet gan atsavina sev piederošu mantisku tiesību — prasījumu. Turklāt cedents pēc prasījuma atsavināšanas cesionāram vairs nav kreditors, un līdz ar to nedz juridiski, nedz ekonomiski nevar tikt kvalificēts kā pakalpojuma pasūtītājs attiecībā uz prasījumu, kas viņam vairs nepieder.

Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai no Latvijas Republikas Satversmes 1. panta izriet tiesiskas valsts princips, kas prasa, lai publiskā vara darbotos tiesību normu ietvaros un nodrošinātu taisnīgu un objektīvu lietu izskatīšanu.⁷ Attiecīgi ar tiesiskas valsts principu nav savienojama PTAC pieeja, ka civiltiesisks darījums tiek pārkvalificēts neatbilstoši tā faktiskajam saturam, lai tādējādi paplašinātu iestādes uzraudzības robežas.

Proti, tiesiskā valstī nav pieļaujama situācija, kurā darījums tiek pārkvalificēts, lai konstruētu iestādes uzraudzības kompetenci vai pakļautu konkrētas civiltiesiskās attiecības noteiktam administratīvās kontroles režīmam. Pretēja pieeja faktiski nozīmē iestādes rīcību ārpus likumā noteiktajām pilnvarām (ultra vires), jo uzraudzības pamats tiek atvasināts nevis no normatīvā regulējuma, bet gan no iestādes veiktas darījuma tiesiski un ekonomiski nepamatotas pārkvalificēšanas.

Citiem vārdiem, darījuma juridiskā kvalifikācija nevar tikt pakārtota iestādes uzraudzības vajadzībām vai interpretēta tādā veidā, kas mākslīgi paplašina patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma piemērošanas robežas. Darījuma raksturs ir nosakāms vienīgi pēc pušu faktiski nodibinātajām civiltiesiskajām attiecībām, to ekonomiskā satura un riska sadalījuma, un šajā gadījumā tie nepārprotami apliecina prasījuma tiesību atsavināšanu, nevis pakalpojuma sniegšanu. Līdz ar to PTAC secinājumi, kas balstīti uz pretēju kvalifikāciju, neatbilst ne cesijas institūta tiesiskajai būtībai, ne patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma piemērošanas priekšnoteikumiem, un tādēļ nevar kalpot par pamatu attiecīgo tiesisko attiecību pakļaušanai PTAC uzraudzības kompetencei.

⁷ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 secinājumu daļas 2. punktu un 2014. gada 9. janvāra sprieduma lietā Nr. 2013-08-01 6. punktu.

2. IEBILDUMI PRET PTAC SECINĀJUMIEM PAR MALDINOŠAS KOMERCPRAKSES ĪSTENOŠANU

PTAC savā vērtējumā ir nepamatoti nonācis pie secinājuma, ka Biedrība pirmsšķietami esot īstenojusi negodīgu (maldinošu) komercpraksi. Minētais secinājums nav balstīts likumā paredzēto priekšnoteikumu juridiski korektā piemērošanā, bet izriet no Cesijas līguma juridiskās dabas kļūdainas kvalifikācijas un nepamatotas patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma piemērošanas robežu paplašināšanas. Šādas pieejas rezultātā PTAC ir nepamatoti kvalificējis Biedrību kā komercprakses īstenotāju, kā arī bez individualizēta tiesiskā izvērtējuma atsaucies uz vidusmēra patērētāja uztveres testu un maldinošas komercprakses regulējumu. Turklāt PTAC pārmetumi par it kā “nepilnīgas informācijas” sniegšanu pēc būtības aprobežojas ar abstraktu vērtējumu par iestādes ieskatā vēlamu informācijas detalizācijas pakāpi, nevis ar Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. vai 10. pantā paredzēto juridisko kritēriju konstatēšanu. Līdz ar to PTAC izdarītie secinājumi ir gan faktoloģiski, gan tiesiski nepamatoti un nevar kalpot par pamatu jebkādiem nelabvēlīgiem juridiskiem secinājumiem attiecībā uz Biedrību.

2.1. Iebildumi pret Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma attiecināšanu uz Cesijas līgumu

PTAC ir nepamatoti nonācis pie secinājuma, ka Biedrības rīcība, piedāvājot personām noslēgt Cesijas līgumu, esot kvalificējama kā komercprakse Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 1. panta pirmās daļas 2. punkta izpratnē, kā arī ka Biedrība šajās attiecībās esot uzskatāma par komercprakses īstenotāju minētā likuma 1. panta pirmās daļas 1. punkta izpratnē. Šādi PTAC secinājumi ir balstīti uz kļūdainu priekšstatu par Cesijas līguma juridisko un ekonomisko būtību, kā arī ignorē gan Patērētāju tiesību aizsardzības likuma, gan arī Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma piemērošanas priekšnoteikumus un robežas.

Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma piemērošanas robežas ir skaidri noteiktas šajā likumā. Proti, atbilstoši likuma 2. pantam tā mērķis ir nodrošināt patērētāju tiesību un ekonomisko interešu aizsardzību, aizliedzot negodīgu komercpraksi attiecībā pret patērētājiem. Savukārt likuma 1. panta pirmās daļas 2. punktā komercprakse definēta kā darbība vai bezdarbība, kas tieši saistīta ar tirdzniecības veicināšanu, preces pārdošanu vai pakalpojuma sniegšanu patērētājam. Tādējādi likumdevējs nepārprotami ir ierobežojis Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma regulējuma piemērošanu uz situācijām, kurās komercprakse ir vērsta uz patērētāju kā preces vai pakalpojuma pircēju/saņēmēju.

No minētā izriet, ka Negodīgas komercprakses aizlieguma likums nav paredzēts kā vispārējs instruments jebkuru civiltiesisko attiecību, kurās piedalās fiziska persona, uzraudzībai. Tas ir piemērojams tikai tajos gadījumos, kad fiziskā persona darījumā iesaistās kā patērētājs, tas ir, iegādājas vai plāno iegādāties preci vai pakalpojumu savām personiskajām vajadzībām (sk. Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 1. panta otro daļu un Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1. panta 3. punktu). Situācijās, kurās fiziskā

persona neveic patēriņa darbību, bet gan atsavina sev piederošu mantisku tiesību (prasījuma tiesības), likuma piemērošanas priekšnoteikumi objektīvi nepastāv.

Šāda izpratne ir nostiprināta arī judikatūrā. Piemēram, Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departaments 2020. gada 27. novembra spriedumā lietā Nr. A420139417 (SKA-407/2020) skaidri norādījis, ka viens no obligātiem priekšnoteikumiem negodīgas komercprakses konstatēšanai ir tas, ka attiecīgā darbība ir vērsta uz patērētāju — fizisku personu, kura iegādājas vai varētu iegādāties precī vai pakalpojumu nolūkam, kas nav saistīts ar tās saimniecisko vai profesionālo darbību.⁸

Līdz ar to patērētāja esamība vērtējamās tiesiskajās attiecībās ir obligāts priekšnoteikums Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma regulējuma piemērošanai, kāds konkrētajā gadījumā nepastāv. Proti, konkrētajā gadījumā OIK maksātājs, noslēdzot Cesijas līgumu ar Biedrību, neiegādājas ne precī, ne pakalpojumu, bet atsavina sev piederošu prasījuma tiesību. Attiecīgi OIK maksātājs šajās attiecībās darbojas kā prasījuma atsavinātājs, nevis kā preces pircējs vai pakalpojuma pasūtītājs. Līdz ar to Cesijas līguma tiesiskajās attiecībās nav patēriņa darbības, kas ir priekšnoteikums patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma piemērošanai (sk. plašāk paskaidrojumu I. nodaļu).

PTAC to nepamatoti ignorē un savā vērtējumā attiecībā uz Biedrību nepamatoti piesauc Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 1. panta 4. punktā noteikto pakalpojuma sniedzēja definīciju. Minētā definīcija ir piemērojama vienīgi tad, ja faktiski pastāv pakalpojuma sniegšana patērētājam. Tomēr Biedrība nesniedz pakalpojumus patērētājiem, un attiecīgi PTAC nav nekāda pamata konstatēt pakalpojuma attiecības tur, kur nav ne pakalpojuma, ne patērētāja, ne atlīdzības par pakalpojuma sniegšanu (sk. plašāk paskaidrojumu I. nodaļu).

Tā kā konkrētajās tiesiskajās attiecībās nepastāv patērētājs un netiek sniegts pakalpojums vai piedāvāta prece patēriņa nolūkiem, nav juridiska pamata piemērot Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma regulējumu vai kvalificēt Biedrību kā komercprakses īstenotāju šā likuma izpratnē. Līdz ar to PTAC secinājums par komercprakses īstenošanu nav balstīts likumā noteiktajos piemērošanas priekšnoteikumos, bet izriet no darījuma juridiskās dabas kļūdainas kvalifikācijas. Šāda pieeja neatbilst attiecīgo civiltiesisko attiecību faktiskajam un ekonomiskajam saturam un paplašina Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma piemērošanas robežas ārpus tā normatīvi noteiktā tvēruma.

2.2. Nepamatota atsaukšanās uz vidusmēra patērētāja uztveres testu un maldinošas komercprakses juridisko kritēriju neievērošana

PTAC savā vērtējumā kļūdaini atsaucies uz vidusmēra patērētāja uztveres testu, nepamatoti izmantojot to kā argumentu pārmetumiem par vispusīgas un pilnīgas informācijas

⁸ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 27. novembra spriedums lietā Nr. A420139417 (SKA-407/2020), 7. punkts.

nesniegšanu un neievērojot maldinošas komercprakses konstatēšanai paredzētos juridiskos priekšnoteikumus.

Vidusmēra patērētāja uztveres kritērijs izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 11. maija Direktīvas 2005/29/EK, kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar ko groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 (turpmāk – Negodīgas komercprakses direktīva), un Latvijas tiesībās tas ir pārņemts Negodīgas komercprakses aizlieguma likumā.

Tādējādi vidusmēra patērētāja uztveres kritērijs nav universāls interpretācijas instruments jebkuru civiltiesisku attiecību izvērtēšanai, bet gan īpašs vērtēšanas standarts, kurš ir piemērojams tikai tajos gadījumos, kad tiek vērtēta komercprakses negatīva ietekme uz patērētāja ekonomiskajiem lēmumiem (rīcību) preču vai pakalpojumu iegādē vai izmantošanā.

Ņemot vērā to, ka Cesijas līgums pēc savas juridiskās dabas ir prasījuma tiesību atsavināšanas darījums un tajā netiek piedāvāta prece vai pakalpojums patērētājam, attiecīgās tiesiskās attiecības atrodas ārpus Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma piemērošanas tvēruma. Secīgi šo tiesisko attiecību novērtējumā nav piemērojams arī minētajā likumā iekļautais vidusmēra patērētāja uztveres tests.

PTAC atsaukšanās uz vidusmēra patērētāja uztveres testu arī ir kļūdaina un nav juridiski pamatota. Proti, atbilstoši Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. panta pirmajai daļai komercprakse ir uzskatāma par maldinošu tikai tad, ja, ņemot vērā visus apstākļus, patērētājs tās ietekmē pieņem vai var pieņemt tādu lēmumu par rīcību saistībā ar darījumu, kādu citādi nebūtu pieņēmis, turklāt 1. punkts, uz ko atsaucas PTAC, prasa konstatēt nepatiesu informāciju vai tādu pasniegšanas veidu, kas maldina vai varētu maldināt vidusmēra patērētāju. Savukārt 10. panta pirmās daļas 1. punkts, uz ko atsaucas PTAC, prasa kumulatīvi konstatēt (i) būtiskas informācijas noklusēšanu, (ii) šīs informācijas nepieciešamību vidusmēra patērētājam uz informāciju balstīta lēmuma pieņemšanai un (iii) cēlonisku sakarību ar ekonomiskā lēmuma pieņemšanu vai iespējamu citāda lēmuma pieņemšanu.

Tādējādi gan maldinošu darbību (Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. pants), gan maldinošas noklusēšanas (10. pants) gadījumā šo tiesību normu piemērošanas obligāti priekšnoteikumi ir vairāki savstarpēji saistīti elementi, tas ir, maldināšanas esamība un šīs maldināšanas izraisīts patērētāja ekonomiskā lēmuma izkropļojums. Likums nepieļauj maldinošas komercprakses konstatēšanu, balstoties vienīgi uz abstraktu vai teorētisku pieņēmumu, ka patērētājs varētu būt rīkojies citādi. Gluži pretēji, lai konstatētu komercprakses maldinošo raksturu, ir nepieciešams konstatēt gan maldināšanas faktu, gan arī cēloņsakarību starp sniegto vai noklusēto informāciju un patērētāja pieņemto vai potenciāli pieņemamo lēmumu par rīcību saistībā ar darījumu, kuru tas citādi nebūtu pieņēmis.

Tas nozīmē, ka ir nepieciešams identificēt un pamatot, kura tieši informācija ir uzskatāma par būtisku vidusmēra patērētājam, kādā veidā tās sniegšana vai nesniegšana objektīvi varētu ietekmēt patērētāja izvēli un kādēļ tieši šī ietekme tipiski novestu pie atšķirīga ekonomiskā lēmuma. Pretējā gadījumā potenciālās ietekmes kritērijs tiktu pārvērsts par prezumpciju, kas ļautu konstatēt maldinošu komercpraksi bez faktiskas juridiskas analīzes, kas neatbilst ne Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. un 10. panta saturam, ne šā regulējuma mērķim.

Šāda pieeja konsekventi atspoguļota arī Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 27. novembra spriedumā lietā Nr. A420139417 (SKA-407/2020), kurā uzsvērts, ka izšķirošais kritērijs nav vienkārši uz patērētāju vērstas darbības fakts, bet gan tas, vai konkrētās rīcības rezultātā patērētājs pieņem vai var pieņemt tādu ekonomisku lēmumu, kādu citādi nebūtu pieņēmis.⁹ Senāta praksē ir konsekventi atzīts arī tas, ka negodīgas komercprakses elementu vērtējums nav veicams abstrakti, bet gan, analizējot konkrētā gadījuma faktiskos apstākļus.¹⁰ Savukārt Negodīgas komercprakses direktīvas 18. apsvērums uzsver, ka vidusmēra patērētāja uztveres testa piemērošanā jāvērtē vidusmēra patērētāja tipiskā reakcija, ņemot vērā konkrētās situācijas apstākļus.

No minētā izriet, ka maldinošas komercprakses konstatēšana prasa individualizētu izvērtējumu, kurā vienlaikus tiek konstatēts maldināšanas fakts, analizēta vidusmēra patērētāja tipiski sagaidāmā reakcija un izvērtēta konkrētās rīcības ietekme uz patērētāja ekonomisko lēmumu. Ar vispārīgu pieņemumu par “nepilnīgu informāciju” vai abstraktu apgalvojumu, ka vidusmēra patērētājs hipotētiski varētu būt rīkojies citādi, nepietiek. Iestādei ir pienākums sniegt konkrētu un pārbaudāmu pamatojumu, kas ļauj secināt, ka attiecīgā informācija ir objektīvi maldinoša un ka tās sniegšana vai iespējamā nesniegšana tipiski varētu izraisīt vidusmēra patērētāja ekonomiskā lēmuma izkropļojumu.

PTAC savā vērtējumā šīs prasības nav izpildījis. Proti, PTAC ir aprobežojusies ar vispārīgu pieņemumu par iespējami nepilnīgu informācijas sniegšanu (kam Biedrība kategoriski nepiekrīt un sniegs motivētus iebildumus paskaidrojumu turpinājumā), taču nav paskaidrojis, kādēļ Biedrības rīcība būtu kvalificējama kā maldinoša komercprakse Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. un 10. panta izpratnē.

No PTAC argumentācijas izriet, ka, iestādes ieskatā, Biedrībai savā tīmekļa vietnē esot bijis pienākums īpaši norādīt, ka Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumā lietā SA.43140 (2015/NN) valsts atbalsta pasākums atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) 107. panta 3. punkta c) apakšpunktu. Tomēr, ja PTAC šo apstākli izmanto kā pamatu maldinošas komercprakses konstatēšanai Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. vai 10. panta izpratnē, iestādei bija pienākums juridiski pamatot, kādēļ tieši šī informācija konkrētajā situācijā ir uzskatāma

⁹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 27. novembra spriedums lietā Nr. A420139417 (SKA-407/2020), 7. punkts.

¹⁰ Senāta 2014. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-170/2014 (A420807710) 9. punkts, 2020. gada 7. septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1092/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0907.A420307418.10.L) 4. punkts.

par būtisku informāciju, kas vidusmēra patērētājam objektīvi nepieciešama, lai pieņemtu uz informāciju balstītu lēmumu par Cesijas līguma slēgšanu vai neslēgšanu.

Šāds izvērtējums PTAC vērtējumā nav veikts. Iestāde nav analizējusi nedz attiecīgās informācijas nozīmi, nedz to, kādā veidā šīs informācijas neizcelšana varētu tipiski ietekmēt vidusmēra patērētāja ekonomisko rīcību. Tā vietā PTAC aprobežojas ar abstraktu atsaukšanos uz iespējamu informācijas, zināšanu vai ekonomisko asimetriju starp pusēm, kas pati par sevi nevar aizstāt likumā prasīto informācijas būtiskuma un cēloņsakarības izvērtējumu.

Šajā saistībā uzsverams, ka PTAC abstrakti piesauktā zināšanu asimetrija pati par sevi neveido maldinošu komercpraksi. Proti, noteicošais kritērijs nav informācijas nevienlīdzība kā tāda, bet gan būtiskas informācijas noklusēšana, kas objektīvi var izkropļot vidusmēra patērētāja ekonomisko rīcību (Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 10. panta pirmās daļas 1. punkts). PTAC nav identificējis, kāda konkrēta informācija OIK maksātājiem būtu uzskatāma par būtisku informēta ekonomiskā lēmuma pieņemšanai, kā arī nav veicis analīzi par cēloņsakarību starp iestādes apgalvoto informācijas asimetriju un iespējamu ietekmi uz patērētāja ekonomisko izvēli. Līdz ar to atsaukšanās uz informācijas asimetriju ir deklaratīva (formāla) un neatbilst maldinošas komercprakses konstatēšanai nepieciešamajiem juridiskajiem priekšnoteikumiem.

Turklāt PTAC nepamatoti ignorē to, ka informācijas asimetrija un ekonomiskā asimetrija ir divi atšķirīgi jēdzieni, kurus nav pieļaujams savstarpēji aizstāt vai automātiski identificēt. Informācijas asimetrija raksturo vienīgi pušu atšķirīgu informētības līmeni par konkrētu jautājumu, kas pats par sevi ir raksturīgs jebkurām civiltiesiskām attiecībām un nevar tikt uzskatīts par tiesību pārkāpumu. Savukārt ekonomiskā asimetrija nozīmē faktiski nelīdzsvarotību pušu risku sadalījumā vai ekonomiskajā stāvoklī, kas varētu radīt vienai pusei nesamērīgi nelabvēlīgas sekas.

Konkrētajā gadījumā ekonomiskā asimetrija nav konstatējama. Gluži pretēji, Cesijas līgums nodrošina racionālu un līdzsvarotu risku sadalījumu starp pusēm. Proti, Biedrība iegūst rīcības brīvību prasījuma īstenošanā, taču vienlaikus uzņemas visu ar prasījuma realizāciju saistīto ekonomisko risku, procesuālās izmaksas un tiesvedības iznākuma nenoteiktību. Savukārt cedenti tiek pilnībā pasargāti no tiesvedības izmaksām (valsts nodeva, juridisko pakalpojumu izmaksas) un iespējamām finansiālām sekām gadījumā, ja prasījuma īstenošana izrādās neveiksmīga, vienlaikus saglabājot iespēju gūt ekonomisku labumu prasījuma sekmīgas realizācijas gadījumā (sk. plašāk paskaidrojumu 1. nodaļā).

Tādējādi PTAC secinājums par iespējamu pušu ekonomisko nelīdzsvarotību nav balstīts objektīvā darījuma ekonomiskā satura analīzē, bet gan izriet no kļūdainas pieņēmuma, ka atšķirīga informētība automātiski rada arī ekonomisku nevienlīdzību. Šāda pieeja ir klaji ignoranta un neatbilst patērētāju tiesību aizsardzības mērķiem un saturam.

Turklāt, pretēji PTAC izteiktajiem pieņēmumiem, Biedrība nav noklusējusi OIK maksātājiem informāciju, kura objektīvi būtu uzskatāma par būtisku lēmuma pieņemšanai par Cesijas līguma slēgšanu vai neslēgšanu. Proti, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa

lēmums lietā SA.43140 (2015/NN) ir publiski pieejams Eiropas Komisijas oficiālajos informācijas resursos, un jebkurai personai ir bijusi reāla un neierobežota iespēja ar to iepazīties pilnā apjomā. Apstāklis, ka PTAC uzskata, ka Biedrībai būtu bijis jāakcentē atsevišķi Eiropas Komisijas lēmuma aspekti citādā apjomā vai interpretācijā, pēc savas būtības liecina vienīgi par iestādes atšķirīgu vērtējumu attiecībā uz minētā lēmuma saturu, nevis par informācijas patiesuma trūkumu vai būtiskas informācijas noklusēšanu. Atšķirīga juridiska interpretācija pati par sevi neveido maldinošu informāciju un nevar tikt pielīdzināta maldinošai noklusēšanai Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma izpratnē (sk. plašāk nākamo paskaidrojumu punktu).

Visbeidzot, būtiski akcentēt, ka pretēji Negodīgas komercprakses direktīvas 18. apsvērumā nostiprinātajai pieejai PTAC nav izvērtējis, kāda tipiska reakcija konkrētajos faktiskajos apstākļos būtu sagaidāma no vidusmēra patērētāja. Piemēram, PTAC nav paskaidrojis, kādēļ tieši plašāka vai citādi formulēta informācija par Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) objektīvi varētu mainīt vidusmēra patērētāja tipisko ekonomisko rīcību vai novest pie atšķirīga lēmuma par Cesijas līguma slēgšanu. Turklāt PTAC argumentācija ir iekšēji pretrunīga. Proti, no vienas puses, iestāde atzīst OIK atgūšanas jautājuma juridisko sarežģītību un ar to saistīto nenoteiktību, taču vienlaikus nepaskaidro, kādēļ vidēji informēts, saprātīgi uzmanīgs un piesardzīgs patērētājs šādos apstākļos nevarētu racionāli izvēlēties prasījuma cedēšanu kā risku ierobežojošu risinājumu.

Līdz ar to secināms, ka PTAC ar abstraktiem pieņēmumiem un tiesiski nepamatotu atsaukšanos uz vidusmēra patērētāja uztveres testu ir mēģinājis aizstāt likumā prasīto juridisko analīzi, tādējādi faktiski apejot tos kumulatīvos priekšnoteikumus, kurus Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. panta pirmās daļas 1. punkts un 10. panta pirmās daļas 1. punkts izvirza maldinošas komercprakses konstatēšanai.

2.3. Iebildumi pret PTAC interpretāciju par pilnīgas informācijas nesniegšanu

PTAC ir nepamatoti secinājis, ka Biedrība nav sniegusi patērētājiem vispusīgu un pilnīgu informāciju par pakalpojumu un pirmsšķietami īstenojusi maldinošu komercpraksi Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. panta pirmās daļas 1. punkta un 10. panta pirmās daļas 1. punkta izpratnē.

Šajā saistībā vispirms būtiski norādīt, ka PTAC nepamatoti pauž apgalvojumu par Biedrības pienākumu sniegt patērētājam pilnīgu informāciju. Proti, tā kā Biedrība nepārdod preces un nesniedz pakalpojumus patērētājiem, bet piedāvā noslēgt prasījuma tiesību atsavināšanas darījumu, uz Biedrības darbību nav attiecināmi tie informācijas sniegšanas standarti, kas paredzēti darījumiem ar patērētāju.

Tomēr, pat ja PTAC subjektīvi uzskata citādi, arī iestādes interpretācija par informācijas sniegšanas pienākumu jebkurā gadījumā neatbilst normatīvā regulējuma saturam. Proti, PTAC atsaucas uz Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3. panta trešo punktu, kas paredz patērētāja tiesības saņemt vispusīgu un pilnīgu informāciju par preci vai pakalpojumu. Taču PTAC ignorē to, ka šī tiesību norma prasa nodrošināt iespēju iegūt nepieciešamo informāciju, nevis uzliek pienākumu komercprakses īstenotājam reproducēt visu ar darījumu saistīto informācijas kopumu vienā komunikācijas kanālā vai dokumentā.

Šajā kontekstā jāņem vērā, ka Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmums lietā SA.43140 (2015/NN) “Latvijas atbalsts atjaunojamo energoresursu enerģijai un koģenerācijai”, kura atspoguļojumu PTAC pārmet Biedrībai, ir publiski pieejams dokuments Eiropas Komisijas oficiālajos informācijas resursos. Tas nozīmē, ka jebkurai personai, kurai ir interese par attiecīgā lēmuma saturu, ir bijusi un joprojām ir objektīva iespēja ar to iepazīties pilnā apjomā. Līdz ar to PTAC nav nekāda pamata apgalvot, ka OIK maksātājiem nebūtu nodrošināta iespēja iegūt vispusīgu informāciju.

Turklāt PTAC nepamatoti ignorē to, ka Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmums ir juridiski sarežģīts dokuments 19 lappušu apjomā, kura pilnvērtīga izpratne faktiski nav iespējama, neiedziļinoties arī Latvijas iestāžu 2015. gada 22. septembra paziņojumā un turpmākajā sarakstē ar Eiropas Komisiju, tostarp 2015. gada 14. decembra vēstulē un vēlākajos paskaidrojumos, kas sniegti 2016. un 2017. gadā. Līdz ar to prasība Biedrībai savā tīmekļa vietnē selektīvi izcelt tikai vienu atsevišķu šā lēmuma aspektu (secinājumu par atbalsta saderību ar iekšējo tirgu), turklāt bez jebkāda pamatojuma tam, kādēļ šī informācija būtu nozīmīga personai, lemjot par Cesijas līguma slēgšanu, nav uzskatāma par saprātīgi pamatotu.

Šāda PTAC pieeja patiesībā nonāk pretrunā patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma mērķim. Proti, Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta otrā daļa tieši paredz prasību līguma noteikumus formulēt skaidri, vienkārši un saprotami. Šajā saistībā Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departaments 2019. gada 13. augusta spriedumā lietā Nr. A420336415 (SKA-243/2019) ir uzsvēris, ka patērētājiem adresētai informācijai jābūt viegli uztveramai, skaidri saprotamai un tā nedrīkst būt nesamērīgi apjomīga.¹¹ Tādējādi patērētāju aizsardzības regulējums prasa saprātīgu informācijas sniegšanu tādā apjomā un veidā, kas ļauj personai saprast darījuma būtību un pieņemt informētu lēmumu. Informācijas pārmērīga detalizācija vai nesamērīga dokumentu apjoma iekļaušana komunikācijā ar fiziskām personām nevis stiprina, bet gan mazina informētības efektivitāti.

Biedrība, īstenojot savu iniciatīvu, ir apzināti centusies izmantot formulējumus, kas ir skaidri un saprotami arī personām bez juridiskās izglītības. To apliecina gan Cesijas līguma saturs (piemēram, visur Cesijas līgumā paralēli lietotie jēdzieni “prasījuma atdevējs (cedents)” un “prasījuma pārņēmējs (cesionārs)”), gan arī tīmekļa vietnē sniegtā informācija. Kontekstā ar PTAC izteiktajiem pārmetumiem par it kā maldinošas informācijas sniegšanu ir

¹¹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019. gada 13. augusta spriedums lietā Nr. A420336415 (SKA-243/2019), 11. punkts.

īpaši būtiski uzsvērt, ka Biedrība savā tīmekļa vietnē ir skaidri norādījusi uz faktu, ka attiecīgais valsts atbalsts tika īstenots, pārkāpjot LESD 108. panta 3. punktā noteikto īstenošanas aizliegumu. Šis formulējums pilnībā sakrīt ar Eiropas Komisijas lēmumā konstatēto, proti, ka “Latvija nav izpildījusi LESD 108. panta 3. punktā paredzēto īstenošanas aizliegumu”.¹² Tāpat Biedrības sniegtā informācija pilnībā atbilst Padomes Regulas (ES) 2015/1589 1. panta f) apakšpunktā ietvertajai nelikumīga valsts atbalsta definīcijai.¹³ Līdz ar to PTAC pārmetumi par iespējami maldinošas informācijas sniegšanu ne tikai nav pamatoti, bet arī nonāk pretrunā gan ar paša Eiropas Komisijas lēmuma saturu, gan ar Eiropas Savienības tiesību normām.

Turklāt PTAC vērtējums attiecībā uz Biedrības sniegto informāciju par Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) ir virspusējs un pēc būtības nebalstās Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. vai 10. pantā paredzēto juridisko kritēriju izvērtējumā.

Proti, PTAC pārmet Biedrībai, ka tā esot sniegusi tikai daļēju informāciju par minēto Eiropas Komisijas lēmumu, jo ir norādījusi, ka Eiropas Komisija ir konstatējusi nelikumīgu valsts atbalsta piešķiršanu, bet nav norādījusi to, ka Komisija esot atzinusi valsts atbalsta pasākumu par saderīgu ar iekšējo tirgu.

Šāds PTAC pārmetums par it kā daļējas informācijas sniegšanu pats par sevi neietver nevienu no elementiem, kas nepieciešami maldinošas komercprakses konstatēšanai. Respektīvi, tas, ka Biedrība nav īpaši akcentējusi pilnīgi visas Eiropas Komisijas lēmuma detaļas, automātiski nenozīmē, ka Biedrības sniegtā informācija būtu nepatiesa, sagrozīta vai pasniegta tādā veidā, kas objektīvi varētu maldināt vidusmēra patērētāju Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 9. panta izpratnē. Turklāt būtiski atzīmēt, ka PTAC savā vērtējumā nav identificējis konkrētu būtisku informāciju, kuras noklusēšana būtu kvalificējama kā maldinoša noklusēšana Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 10. panta pirmās daļas 1. punkta izpratnē. Proti, PTAC nav pamatojis, kādēļ tieši PTAC norādītais Eiropas Komisijas lēmuma aspekts būtu objektīvi nepieciešams vidusmēra patērētājam informēta ekonomiskā lēmuma pieņemšanai par Cesijas līguma slēgšanu vai neslēgšanu.

Tādējādi PTAC paustais vērtējums faktiski nebalstās maldināšanas fakta konstatēšanā, bet aprobežojas ar abstraktu pārmetumu par informācijas it kā nepietiekamu detalizācijas pakāpi. Citiem vārdiem, PTAC pārmetums pēc būtības neattiecas uz informācijas patiesumu vai maldinošu raksturu, bet gan uz PTAC subjektīvu vērtējumu par to, kādā detalizācijas pakāpē Biedrībai būtu bijis jāatspoguļo publiski pieejama Eiropas Savienības institūcijas dokumenta saturs.

¹² Sk. Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) (66) apsvērumu un rezolūfīvo daļu. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/260648/260648_1989384_233_2.pdf

¹³ “nelikumīgs atbalsts” ir jauns atbalsts, kas ieviests, pārkāpjot LESD 108. panta 3. punktu ; <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2015/1589/oj/?locale=LV>

Biedrība turpmākajos paskaidrojumos sniegs detalizētu Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) juridisko analīzi, tomēr jau šajā paskaidrojumu punktā būtiski uzsvērt, ka PTAC pārmetums par “daļēju informāciju” faktiski reducējas uz apgalvojumu, ka Biedrība nav atspoguļojusi atsevišķus interpretatīvus aspektus, kuri pēc iestādes ieskata būtu bijuši vēlama. Šāda PTAC pieeja ir tiesiski nepamatota, jo pat šajā gadījumā nepiemērojamas patērētāju tiesību aizsardzības normas neizvirza prasību sniegt kāda dokumenta visaptverošu juridisko analīzi, bet gan aizliedz nepatiesas informācijas sniegšanu, kā arī ekonomiskā lēmuma pieņemšanā būtiskas patiesas informācijas noklusēšanu. Biedrība, atsaucoties uz Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN), nav sniegusi nepatiesu informāciju, un nav arī noklusējusi informāciju, bet gan ir sniegusi informāciju, koncentrējoties uz tiem faktiskajiem un juridiskajiem aspektiem, kuri objektīvi ir nozīmīgi Cesijas līguma slēgšanai.

Norādāms, ka informācija par to, ka Eiropas Komisija ar 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) valsts paziņoto atbalsta pasākumu ir atzinusi par saderīgu ar iekšējo tirgu saskaņā ar LESD 107. panta 3. punkta c) apakšpunktu, pēc savas juridiskās būtības nav uzskatāma par tādu informāciju, kas objektīvi būtu būtiska Cesijas līguma slēgšanas lēmuma pieņemšanai.

Pirmkārt, minētais Eiropas Komisijas lēmums nepārprotami konstatē LESD 108. panta 3. punkta aizlieguma sniegt valsts atbalstu pārkāpumu, proti, valsts atbalsta ieviešanu bez iepriekšējas paziņošanas un Komisijas apstiprinājuma, kas, saskaņā ar Eiropas Savienības Padomes Regulas (ES) 2015/1589 (2015. gada 13. jūlijs), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta piemērošanai (kodificēta redakcija) (Dokuments attiecas uz EEZ), 1.panta f) punktu ir nelikumīgs un ko atzīst arī Finanšu ministrija savā vēstulē¹⁴. Tieši šis apstāklis ir juridiski nozīmīgs attiecībā uz iespējamo valsts atbildību un OIK maksājumu tiesiskuma izvērtējumu, jo tas apliecina, ka attiecīgais regulējums noteiktā periodā tika piemērots, pārkāpjot Eiropas Savienības tiesību prasības.

Otrkārt, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumā lietā SA.43140 (2015/NN) paustais vērtējums par atbalsta saderību ar iekšējo tirgu attiecas tikai uz to atbalsta pasākuma daļu un to laika periodu, kuru valsts bija paziņojusi Komisijai. Komisijas lēmums neaptver visus OIK maksājumu piemērošanas aspektus (ne apjoma, ne termina ziņā) un tādēļ nevar tikt interpretēts kā visaptverošs OIK regulējuma saderības ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu apstiprinājums. Piemēram, no lēmuma teksta nepārprotami izriet, ka atbalsts TEC-2 koģenerācijas stacijām nav daļa no šā paziņojuma un Latvija apņēmas par to paziņot atsevišķi.¹⁵

Treškārt, Eiropas Savienības valsts atbalsta kontroles sistēmā Eiropas Komisijas lēmumam par atbalsta saderību nav atpakaļejoša spēka tādā nozīmē, kas tas automātiski

¹⁴ Finanšu ministrijas 2025. gada 28. novembra vēstule Nr. 7-4/18/3502

¹⁵ Sk. Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) (41), (84) un (96) apsvērumu. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/260648/260648_1989384_233_2.pdf

legalizētu jau iepriekš bez saskaņojuma īstenotu atbalstu vai izslēgtu iespējamās tiesiskās sekas par periodu pirms Komisijas lēmuma pieņemšanas. Gluži pretēji, gan Eiropas Savienības Tiesa, gan arī Eiropas Komisija ir atzinusi to, ka ar Komisijas galīgo lēmumu, ar kuru nelikumīga atbalsta saderību atzīst pēc tā piešķiršanas, netiek ex post facto legalizēti atbalsta īstenošanas pasākumi, kas veikti, pārkāpjot LESD paredzēto nogaidīšanas pienākumu.¹⁶ Tādējādi valstij nebija tiesību ieviest un piemērot regulējumu, kas uzlika OIK maksāšanas pienākumu galapatērētājiem pirms Komisijas lēmuma pieņemšanas, un Komisijas vēlāks lēmums par saderību pats par sevi nenovērš valsts atbildību.

Līdz ar to informācija par valsts paziņotā atbalsta atzīšanu par saderīgu ar iekšējo tirgu neietekmē Cesijas līguma būtību, risku sadalījumu vai cedenta ekonomisko lēmumu nodot (atsavināt) prasījuma tiesības Biedrībai. Šis apstāklis nepārveido prasījuma juridisko pamatu, neizslēdz iespējamo prasījumu pastāvēšanu un objektīvi nevar tikt uzskatīts par tādu būtisku informāciju Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 10. panta pirmās daļas 1. punkta izpratnē, kuras nenorādīšana varētu izkropļot vidusmēra patērētāja ekonomisko rīcību. Attiecīgi PTAC pieņēmums par šīs informācijas nozīmi balstās nevis juridiskā nepieciešamībā, bet gan iestādes interpretatīvā vērtējumā par Eiropas Komisijas lēmuma saturu.

Turklāt jānorāda, ka no PTAC argumentācijas neizriet, ka iestāde būtu veikusi patstāvīgu Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) saturu, motīvu vai juridisko secinājumu izvērtējumu, analizējot tajā ietverto argumentāciju, piemērojamo Eiropas Savienības tiesību regulējumu un Eiropas Savienības Tiesas judikatūru. Tā vietā PTAC savus pārmetumus par it kā daļējas informācijas sniegšanu ir balstījis uz Finanšu ministrijas sniegto šā lēmuma interpretāciju 2025. gada 28. novembra vēstulē Nr. 7-4/18/3502, to nekritiski pārņemot un neizdarot patstāvīgu juridisku vērtējumu.

Šāda PTAC pieeja rada pamatotas šaubas par veiktā vērtējuma objektivitāti un neatkarību. Jo īpaši tas ir problemātiski, ņemot vērā, ka Finanšu ministrija konkrētajā situācijā nav neitrāls tiesību piemērotājs, bet gan komercdarbības atbalsta uzraudzības institūcija, kā pati ministrija ir norādījusi savā 2025. gada 28. novembra vēstulē Nr. 7-4/18/3502, uz kuru atsaucas PTAC. Atbilstoši Komercdarbības atbalsta kontroles likuma 2. pantam un 9. panta pirmās daļas 2. punktam tieši Finanšu ministrija ir institūcija, kas ir atbildīga par komercdarbības atbalsta tiesiskumu, tostarp par paziņojumu iesniegšanu Eiropas Komisijai un LESD 108. panta 3. punktā noteikto pienākumu ievērošanu. Tas nozīmē, ka Finanšu ministrija ir tieši saistīta arī ar OIK regulējuma īstenošanu un tā atbilstības nodrošināšanu Eiropas Savienības tiesībām. Turklāt Finanšu ministrija ir institūcija, kas potenciāli varētu būt iesaistīta kā atbildētāja iespējamās prasībās pret valsti par OIK regulējuma piemērošanas tiesiskajām sekām.

¹⁶ Komisijas paziņojums Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu izpildi valstu tiesās 2021/C 305/01, 4.1.1.1. (47) punkts. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52021XC0730\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52021XC0730(01))

Līdz ar to Finanšu ministrijas paustā Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) interpretācija nevar tikt uzskatīta par institucionāli neitrālu, jo ministrijai objektīvi pastāv ieinteresētība tādā interpretācijā, kas samazina iespējamās šīs iestādes atbildības riskus un vienlaikus nepieļauj secinājumus, kuri varētu aktualizēt jautājumus par pašas ministrijas rīcību vai bezdarbību komercdarbības atbalsta kontroles jomā.

PTAC, īstenojot uzraudzības funkcijas, ir pienākums veikt patstāvīgu, kritisku un neatkarīgu tiesisko izvērtējumu, nevis nekritiski pārņemt Finanšu ministrijas interpretāciju bez tās juridiskās pārbaudes. Pretējā gadījumā administratīvais vērtējums faktiski tiek balstīts nevis objektīvā tiesību normu piemērošanā, bet vienas strīdā potenciāli ieinteresētas institūcijas viedoklī, kas neatbilst labas pārvaldības principam un objektivitātes prasībai administratīvajā procesā.

Līdz ar to secināms, ka PTAC vērtējums par Biedrības it kā pieļautu pienākuma sniegt “pilnīgu informāciju” pārkāpumu nav balstīts nedz piemērojamajā normatīvajā regulējumā, nedz objektīvā faktisko apstākļu izvērtējumā. Iestāde ne tikai ir kļūdaini piemērojusi patērētāju tiesību aizsardzības standartus tiesiskajām attiecībām, kurās patērētāja statuss vispār nepastāv, bet arī nepareizi interpretējusi informācijas sniegšanas pienākuma saturu, faktiski aizstājot likumā noteikto prasību nodrošināt patiesas un saprotamas informācijas pieejamības iespēju ar nepastāvošu pienākumu sniegt visaptverošu un juridiski izsmeļošu dokumentu analīzi. Šādos apstākļos PTAC izdarītie secinājumi par Biedrības rīcības neatbilstību informācijas sniegšanas prasībām ir uzskatāmi par kļūdainiem un tiesiski nepamatotiem, un tie nevar kalpot par pamatu jebkādiem nelabvēlīgiem tiesiskiem secinājumiem attiecībā uz Biedrību.

3. PAR OIK NELIKUMĪGUMU UN BIEDRĪBAS INICIATĪVAS VĒRTĒŠANU

Ņemot vērā to, ka Biedrība nesniedz pakalpojumus patērētājiem un neveic komercdarbību vai komercpraksi Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma izpratnē, PTAC nav tiesiska pamata atsaukties uz Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 25. panta ceturtais daļas 6.¹ punktu un Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 15. panta pirmās daļas 1. punktu kā pamatu Biedrības iniciatīvas atbilstības normatīvajiem aktiem kontrolei.

Līdz ar to PTAC kompetencē neietilpst pieprasīt Biedrībai paskaidrojumus par OIK atgūšanas iniciatīvas būtību, tās juridisko pamatu, veiktajām un plānotajām darbībām. Minētie jautājumi nav saistīti ar patērētāju tiesību aizsardzību vai komercprakses uzraudzību, bet gan skar iespējamu valsts atbildības un Eiropas Savienības tiesību piemērošanas jautājumus, kuru izvērtēšana neietilpst PTAC funkcijās.

Tomēr, ņemot vērā to, ka PTAC savā vēstulē jau ir paudis apsvērumus, kas faktiski skar OIK likumīguma vērtējumu, Biedrība skaidrības nolūkā sniedz koncentrētu ieskatu OIK regulējuma attīstībā un būtiskākajos ar to saistītajos OIK shēmas nelikumīguma aspektos.

Biedrība jau iepriekšēji publiski ir paudusi informāciju par OIK shēmas ieviešanas nelikumīguma juridisko pamatojumu:

- 1) Latvijai bija aizliegts uzsākt īstenot OIK atbalsta pasākumu bez Eiropas Komisijas saskaņojuma.

To paredz Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.pants 3.punkta pēdējais teikums, kas pēc savas būtības ir aizliedzoša tiesību norma: *“Attiecīgā dalībvalsts nesāk īstenot pašas ierosinātos pasākumus, kamēr šī procedūra nav beigusies ar galīgo lēmumu.”*

- 2) Eiropas Savienības Padomes Regulas (ES) 2015/1589 (2015. gada 13. jūlijs), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta piemērošanai (kodificēta redakcija) (Dokuments attiecas uz EEZ), 1.panta f) punktā ir nepārprotami noteikts, ka *“nelikumīgs atbalsts” ir jauns atbalsts, kas ieviests, pārkāpjot LESD (Līguma par Eiropas Savienības darbību) 108. panta 3. punktu.*
- 3) Eiropas Komisija savos 2017.gada un 2020.gada ziņojumos ir nepārprotami norādījusi, ka Komisija pauž nožēlu par to, ka Latvija attiecīgo atbalsta pasākumu ir īstenojusi, pārkāpjot Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta 3. punktu, un ka Latvijas valsts nav ievērojusi nogaidīšanas pienākumu.

Tādējādi ar Eiropas Komisijas 2017.gada 24.aprīļa ziņojumu SA/43140 (2015/NN) un atkārtoti ar 2020.gada 30.aprīļa ziņojumu SA.56310 (2020/NN)

atzīts, ka valsts atbalsts jeb OIK shēma, lai arī ir saderīga ar Eiropas Savienības tā laika pamatnostādņēm, tā vienlaikus ir nelikumīga.

Turklāt jāņem vērā, ka Latvija OIK shēmu saskaņoja vairāk kā 10 gadus pēc tās uzsākšanas. Tas ir būtisks Eiropas Savienības visaugstākā juridiskā spēka dokumenta – Līguma par Eiropas Savienības darbību pārkāpums.

- 4) Gan Eiropas Komisijas paziņojumi, gan Eiropas Savienības Tiesas prakse apstiprina, ka valsts atbalsta vēlāka atzīšana par saderīgu ar Eiropas Savienības pamatnostādņēm vai kādiem citiem aktiem nerada atpakaļēju spēku un nepadara valsts sniegto atbalstu par likumīgu.

Eiropas Komisijas paziņojumā par valsts atbalsta noteikumu izpildi valstu tiesās (2021/C 305/01) nepārprotami norādīts, ka:

(47) Ar Komisijas galīgo lēmumu, ar kuru nelikumīga atbalsta saderību atzīst pēc tā piešķiršanas, netiek ex post facto legalizēti atbalsta īstenošanas pasākumi, kas veikti, pārkāpjot LESD (Līguma par Eiropas Savienības darbību) paredzēto nogaidīšanas pienākumu.

(48) Šajā kontekstā valstu tiesām ir jāļauj personām paļauties, ka tiks izdarīti visi atbilstošie secinājumi saistībā ar nogaidīšanas pienākuma pārkāpumu, tostarp uzdodot atgūt procentus par nelikumības periodu, saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

(49) No tā izriet, ka tad, ja trešā persona valsts tiesā lūdz atcelt priekšrocības, kas saistītas ar atbalsta priekšlaicīgu īstenošanu, tiesai būtu jāapmierina tās prasība, pat ja Komisija attiecīgo atbalstu jau ir atzinusi par saderīgu. Jebkāda cita interpretācija faktiski ļautu dalībvalstīm neievērot LESD (Līguma par Eiropas Savienības darbību) noteikumus, un tādējādi tie zaudētu to paredzēto iedarbību”.

Minētais Eiropas Komisijas paziņojums balstīts uz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru un satur tiešas atsauces un konkrētām lietām.

Tāpat no Eiropas Savienības Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta 3. punktā valstu iestādēm ir noteikts pienākums pašām pēc savas iniciatīvas atgūt atbalstu, ko tās ir piešķirušas, tostarp kļūdaini piemērojot Regulu (spriedums, 2019.gada 5.marts, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, 94.punkts).

Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas pastāvīgo judikatūru gan valsts administratīvajām, gan tiesu iestādēm, kam savas attiecīgās kompetences ietvaros ir jāpiemēro Savienības tiesību normas, ir pienākums nodrošināt šo normu pilnīgu iedarbību (spriedums, 2017.gada 14.septembris, *The Trustees of the BT Pension Scheme*, C-628/15, EU:C:2017:687, 54.punkts un tajā minētā judikatūra).

- 5) No Latvijas administratīvo tiesu un Satversmes tiesas sarakstes ar Eiropas Komisiju un Eiropas Komisijas apsvērumiem, kas Latvijas tiesām sniegti 2018. un 2022. gadā izriet, ka OIK shēma varētu būt realizēta neatbilstoši Eiropas Komisijas 2017. gada ziņojumā SA.43140 izklāstītajiem nosacījumiem. Eiropas Komisija ir uzsvērusi, ka jebkurš valsts atbalsts, kas neatbilst Eiropas Komisijas 2017. gada ziņojumā izklāstītajiem nosacījumiem, kā arī jebkuri atbalsta grozījumi būtu uzskatāmi par jaunu atbalstu, kas pirms tā uzsākšanas jāsaskaņo ar Eiropas Komisiju.
- 6) Civillikuma 1435. pantā ir noteikts, ka vēlākam apstiprinājumam nav atpakaļējs spēks tādai darbībai, kas bija aizliegta ar likumu un tādai darbībai, kuras apstiprinājumam nepieciešams ievērot zināmu formu *[šajā gadījumā saņemt Eiropas Komisijas piekrišanu OIK īstenošanai]*:

Vēlākam apstiprinājumam ir atpakaļējs spēks un tādēļ tas attiecināms uz darījuma noslēgšanas laiku, izņemot gadījumus:

1) kad attiecīgā darbība bijusi aizliegta ar likumu un aizlieguma iemesls atkritis tikai vēlāk;

2) kad apstiprinājums noticis pēc tam, kad darījums jau izpildīts un tā sekas iestājušās;

3) kad apstiprinājums var notikt tikai ievērojot zināmu formu; šādā gadījumā tam nav ne atpakaļēja spēka, kaut arī pati apstiprināmā darbība būtu izdarīta noteiktā formā, ne spēka nākamam laikam, ja vien minēto formu nevar vēl izpildīt.

Biedrība uzsver, ka šie paskaidrojumi nav uzskatāmi par pilnīgu vai galīgu Biedrības juridiskās pozīcijas izklāstu. Paskaidrojumi tiek sniegti vienīgi informācijas precizēšanas un savstarpējas izpratnes veicināšanas nolūkā, neatzīstot PTAC kompetenci vērtēt OIK likumību un Biedrības iniciatīvu.

Biedrība papildus informē, ka visa sniegtā informācija, izņemot publiski pieejamos datus, uzskatāma par konfidenciālu un nav izpauzama trešajām personām bez Biedrības piekrišanas.

3.1. Vērtējuma par OIK tiesiskumu nepamatota reducēšana tikai uz Eiropas Komisijas lēmumu

No PTAC paustās pozīcijas izriet, ka iestāde OIK shēmas tiesiskuma vērtējumu faktiski reducē vienīgi uz Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN), lai gan minētais lēmums pēc sava juridiskā rakstura aptver tikai valsts paziņotā atbalsta kontroli un nevar kalpot par visaptverošu OIK tiesiskuma izvērtējuma pamatu.

Proti, no vienas puses, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumam lietā SA.43140 (2015/NN) ir būtiska juridiska nozīme, jo tas konstatē, ka Latvijas valsts ir ieviesusi un piemērojusi OIK atbalsta shēmu, pārkāpjot LESD 108. pantā noteikto pienākumu atturēties no valsts atbalsta īstenošanas pirms Eiropas Komisijas apstiprinājuma. Tomēr, no otras puses, jāņem vērā, ka Eiropas Komisija minētajā lēmumā vērtējumu sniedza tikai savas kompetences ietvaros, proti, valsts atbalsta kontroles procedūras kontekstā un balstoties uz Latvijas institūciju sniegto informāciju. Tādējādi Eiropas Komisijas lēmums nav un nevar tikt interpretēts kā visaptverošs vērtējums par OIK shēmas tiesiskumu (sk. detalizētāk paskaidrojumu nākamo punktu).

PTAC jāņem vērā, ka vērtējums par OIK shēmas tiesiskumu, valsts atbildību un iespējamo kaitējumu elektroenerģijas galalietotājiem ir nacionālo tiesu kompetencē, veicot pilnvērtīgu analīzi, kur nozīme ir gan OIK ieviešanas vēsturiskajai attīstībai, gan regulējuma piemērošanas un izbeigšanas apstākļiem.

Šajā kontekstā viens no visaptverošākajiem publiski pieejamajiem analītiskajiem materiāliem ir Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojums par OIK atbalsta sistēmu¹⁷, kas izstrādāts, pamatojoties uz Saeimas 2019. gada 23. maija lēmumu par attiecīgās parlamentārās izmeklēšanas komisijas izveidi.¹⁸ Minētā komisija, izmantojot Satversmes tiesas praksē nostiprināto metodoloģiju, izvērtēja to, vai OIK sistēma ir tiesiskiem līdzekļiem sasniedzams racionāls mērķis, vai ir bijis tiesiskais regulējums un vai šis regulējums atbilst nospraustā mērķa sasniegšanai, kā arī to, vai nosprausto mērķi nav bijis iespējams sasniegt ar sabiedrībai mazāk nelabvēlīgiem instrumentiem.

Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisija savā galaziņojumā ir secinājusi, ka OIK sistēmas vēsturiskie pirmsākumi Latvijā meklējami jau pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu vidū, kad tika ieviests pirmais elektroenerģijas ražošanas atbalsta mehānisms mazajām hidroelektrostacijām ar uzstādīto jaudu līdz 2 MW. Šīm elektrostacijām tika garantēta elektroenerģijas iepirkuma cena, kas atbilda divkāršam valsts akciju sabiedrības “Latvenergo” elektroenerģijas realizācijas vidējam tarifam. Parlamentārās izmeklēšanas gaitā netika konstatēti ekonomiski aprēķini vai dokumentēts pamatojums ne šādas divkāršas cenas izvēlei, ne arī sākotnēji noteiktajam astoņu gadu atbalsta periodam, kas jau sākotnēji norādīja uz politiski, nevis ekonomiski pamatotu atbalsta mehānisma veidošanu.

Jauns OIK posms sākās 2005. gada 5. maijā, kad Saeima pieņēma Elektroenerģijas tirgus likumu, ieviešot obligātā iepirkuma sistēmu elektroenerģijai, kas saražota koģenerācijā

¹⁷ Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojums “Par OIK atbalsta ieviešanas mērķiem, ietekmi, kritērijiem atbalsta saņemšanai, atbalsta intensitāti, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) un par nodarīto kaitējumu un tiesību aizsardzības institūciju rīcību”. Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/313019-parlamentaras-izmeklesanas-komisijas-par-oik-atbalsta-ieviesanas-merkiem-ietekmi-kriterijiem-atbalsta-sanemsanai-atbalsta-intensitati-eiropas-komisijas-2017-gada-24-aprila-lemumu-lieta-sa43140-2015nn-un-par-nodarito-kaitejumu-un-tiesibu-aizsardzibas-instituciju-ricibu-galazinojums>

¹⁸ Saeimas 2019. gada 23. maija lēmums “Par Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas “Par OIK atbalsta ieviešanas mērķiem, ietekmi, kritērijiem atbalsta saņemšanai, atbalsta intensitāti, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) un par nodarīto kaitējumu un tiesību aizsardzības institūciju rīcību” izveidi”.

un izmantojot atjaunojamās energoresursus. Likums paredzēja, ka kvalificētam publiskajam tirgotājam ir pienākums iepirkt elektroenerģiju par administratīvi noteiktu cenu, savukārt ar šo atbalstu saistītās izmaksas sedz visi elektroenerģijas galalietotāji proporcionāli savam patēriņam. Tādējādi valsts administratīvi nodrošināja atbalstāmo elektroenerģijas ražotāju produkcijas noietu un administratīvi garantētu cenu, vienlaikus ekonomisko slogu pārliecot uz elektroenerģijas galalietotājiem.

2008. gada 10. aprīļa grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā būtiski paplašināja sākotnējo atbalsta modeli. Proti, līdzās obligātajam elektroenerģijas iepirkumam tika ieviests jauns atbalsta veids — garantēta maksa par uzstādīto elektrisko jaudu. Līdz ar to tika izveidota paralēla finanšu atbalsta sistēma, kurā vienlaikus darbojās gan garantēts elektroenerģijas iepirkums, gan maksājumi par ražošanas jaudu uzturēšanu neatkarīgi no faktiskā saražotā elektroenerģijas apjoma. Arī šīs izmaksas tika iekļautas elektroenerģijas tarīfos un finansētas no visu galalietotāju maksājumiem, nostiprinot modeli, kurā valsts noteikta enerģētikas politika tika finansēta ar obligātu elektroenerģijas galalietotāju līdzdalību.

Būtiski akcentēt, ka tikai 2016. gada maijā stājās spēkā MK noteikumu Nr. 221 IV¹. nodaļa, kas paredz nosacījumus par pārkompensācijas izvērtēšanu un novēršanu. Iepriekšējā periodā šāds regulējums nepastāvēja. Līdz ar to no 2009. gada līdz 2016. gadam (faktiski arī iepriekšējos periodos) netika veikta nekāda veida analīze par to, kādi peļņas līmeņi ir uzņēmumiem, kas saņem valsts atbalstu. Tādējādi tika radīti priekšnoteikumi neatbilstoša peļņas līmeņa gūšanai, izmantojot valsts atbalstu.

Viens no pirmajiem dokumentiem, kurā tika konstatēti būtiski un sistēmiski trūkumi OIK regulējuma izveidē un piemērošanā, bija Valsts kontroles revīzija 2012.–2013. gadā.¹⁹ Revīzijā secināts, ka obligātā iepirkuma cenu veidošanas mehānisms nebija caurskatāms un nebija balstīts ekonomiski pamatotos aprēķinos, savukārt cenu ietekmējošie rādītāji nebija objektīvi pamatoti un tiem trūka tiešas sasaistes ar elektroenerģijas ražošanas faktiskajām izmaksām. Revīzijas gaitā Ekonomikas ministrija nespēja iesniegt dokumentārus pierādījumus normatīvajos aktos noteikto iepirkuma cenu formulu izstrādes un izvēles pamatojumam, turklāt tika konstatēts, ka normatīvajā regulējumā vispār nebija paredzēti obligātā iepirkuma apjoma ierobežojumi.

Valsts kontrole arī norādīja, ka atsevišķos gadījumos elektrostaciju investīcijas varēja atmaksāties pat četru gadu laikā, kas liecināja par nesamērīgi augstu valsts atbalsta intensitāti. Īpaši nozīmīgs bija secinājums, ka obligātā iepirkuma ietvaros maksātā elektroenerģijas vidējā cena laikposmā no 2007. līdz 2011. gadam būtiski pārsniedza elektroenerģijas cenu “Nord Pool Spot” biržā — no 736 procentiem 2007. gadā līdz 226 procentiem 2011. gadā. Kopumā Valsts kontrole secināja, ka enerģētikas atbalsta politika tika īstenota bez caurskatāmas ekonomiskās metodoloģijas un bez efektīviem uzraudzības mehānismiem.

¹⁹ Valsts kontroles padomes 2013. gada 11. februāra lēmums par likumības revīzijas Nr. 5.1-2-19/2011 "Atjaunojamo energoresursu elektrostacijās saražotās elektroenerģijas pārdošanas obligātā iepirkuma ietvaros procesa atbilstība normatīvo aktu prasībām un ilgtspēja" izbeigšanu (Valsts kontroles padomes 2013. gada 11. februāra sēdes protokols Nr. 8, 3.§).

OIK problēmātiskos aspektus izgaismoja arī auditorkompānijas PricewaterhouseCoopers veiktais izvērtējums par Ekonomikas ministrijas rīcību laikposmā no 2012. līdz 2017. gadam. Audits atklāja labas pārvaldības prakses trūkumu funkciju nodalīšanā, nepietiekamus cilvēkresursus OIK administrēšanai, iekšējās kontroles sistēmas nepilnības, grūti izsekojamu dokumentu uzskaiti un nepietiekamu sadarbību starp institūcijām. Tika konstatētas arī būtiskas nepilnības piešķirtā atbalsta uzraudzībā.

Būtiski uzsvērt, ka Eiropas Komisija 2017. gada 24. aprīļa lēmumā lietā SA.43140 (2015/NN) skaidri norādīja, ka Līguma par Eiropas Savienību regulējumam atbilstīgs būtu tikai tāds regulējums, kas nepieļauj iekšējo procentuālo atdevi (internal rate of return – IRR) virs 9% līmeņa.²⁰ Savukārt Latvijā līdz Ministru kabineta noteikumu Nr. 221 IV¹ nodaļas spēkā stāšanās brīdim (2016. gada maijā) netika veikta nekāda sistemātiska analīze par peļņas līmeni uzņēmumiem, kas saņem valsts atbalstu obligātā iepirkuma sistēmā. Vēl jo vairāk, Valsts kontrole bija konstatējusi, ka atsevišķos gadījumos elektrostaciju investīcijas varēja atmaksāties pat četru gadu laikā, turklāt obligātā iepirkuma ietvaros maksātā elektroenerģijas vidējā cena laikposmā no 2007. līdz 2011. gadam būtiski pārsniedza elektroenerģijas cenu “Nord Pool Spot” biržā — no 736 % 2007. gadā līdz 226 % 2011. gadā. Šie apstākļi norāda, ka pastāvošais atbalsta mehānisms, visticamāk, nevarētu tikt atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu, ja tas būtu ticis savlaicīgi paziņots Eiropas Komisijai pirms OIK sistēmas ieviešanas.

Turklāt minētie fakti rada pamatotas šaubas par to, vai Latvijas iestādes Eiropas Komisijai sniedza pilnīgu un objektīvu informāciju par OIK sistēmu. Jo īpaši rodas jautājums, vai Komisijai tika pilnībā atklāts, ka atbalsta mehānisms sākotnēji tika noteikts bez ekonomiski pamatotas iepirkuma cenu formulu izstrādes un izvēles pamatojuma, kā arī tas, ka tikai kopš 2016. gada vidus tika ieviests regulējums, kas paredz sistemātisku analīzi par atbalsta saņēmēju faktiskajiem peļņas līmeņiem.

No 2017. gada sabiedrībā un medijos pieauga uzmanība iespējamām pārkāpumiem un krāpnieciskām shēmām OIK ietvaros. Šajā kontekstā īpaši nozīmīgs no OIK maksātāju skatpunkta ir Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras (LTRK) sagatavotais ziņojums par aktuālajiem OIK jautājumiem (sk. pielikumā), kas guva plašu rezonansi sabiedrībā un tika plaši atspoguļots dažādos masu informācijas līdzekļos. Minētajā ziņojumā LTRK, izvērtējot OIK sistēmas ieviešanu un darbību, cita starpā secināja: “Jau no šobrīd apzinātās informācijas par OIK sistēmas ieviešanu un darbību, kā arī tās ietvaros īstenotajiem (drīzāk – vispār neīstenotajiem vai arī formāli īstenotajiem) ražotāju kontroles mehānismiem var secināt, ka gan OIK sistēmas ieviešanas stadijā, gan tās darbībā, gan arī vēlākajā kontrolē ir tik būtiski trūkumi, pretrunas un nesamērība ar sabiedrības interesēm, ka var būt pamats gan konkrētu OIK atbalsta piešķiršanas lēmumu atcelšanai, gan iesaistīto personu atbildības izvērtēšanai, gan arī nelikumīgi piešķirtā vai saņemtā valsts atbalsta atprasīšanai.”

²⁰ Sk., piemēram, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) (32), (33) un (100) apsvērumu. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/260648/260648_1989384_233_2.pdf

Tādējādi tika radīts spiediens OIK sistēmas pārskatīšanai. Sākotnēji (2018.gadā) Ministru kabinets izveidoja darba grupu OIK maksājumu sistēmas atcelšanas risinājumu izstrādei, vienlaikus pieņemot lēmumus par OIK komponentes samazināšanu, izmantojot valsts kapitālsabiedrības “Latvenergo” virsplāna peļņu. Turpmākajos gados tika veikti vairāki praktiski pasākumi, piemēram, tika apturēts valsts atbalsts desmitiem elektrostaciju, samazināts obligāti iepērkamais elektroenerģijas apjoms, ieviesta īpaša valsts atbalsta uzraudzības nodeva. 2020. gadā spēkā stājās plaši Elektroenerģijas tirgus likuma grozījumi, kas ieviesa stingrākas kontroles prasības un būtiski ierobežoja sistēmas turpmāku darbību.

Kopumā OIK sistēma tika izbeigta pakāpeniski, ievērojot jau uzņemtas valsts saistības pret atbalsta saņēmējiem. Noslēdzošais posms iestājās 2023. gada 1. janvārī, kad obligātā iepirkuma komponente tika izņemta no elektroenerģijas galalietotāju rēķiniem un pārstāja pastāvēt kā tiešs maksājums galalietotājiem, tādējādi noslēdzot vairāk nekā divdesmit gadus ilgušo OIK attīstības ciklu Latvijas elektroenerģijas tirgū.

Būtiska nozīme OIK atcelšanā bija Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojumā “Par OIK atbalsta ieviešanas mērķiem, ietekmi, kritērijiem atbalsta saņemšanai, atbalsta intensitāti, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) un par nodarīto kaitējumu un tiesību aizsardzības institūciju rīcību” konstatētajam, tostarp secinājumiem, ka:

- 1) OIK atbalsta shēma ir veidota nepilnīga un kļūdaina tiesiskā regulējuma ietvaros, apzinoties iespējamās sekas, kas nav atbildušas sabiedrības interesēm un labas pārvaldības principiem;
- 2) enerģētikas politika ilgstoši nav bijusi koordinēta, pārskatāma un stratēģiski vadīta, un pieņemtie lēmumi praksē bieži ir veicinājuši atsevišķu komersantu atbalstu, nevis sabiedrības interesēm optimālu risinājumu;
- 3) izpildvara OIK sistēmas izveidē un īstenošanā nav nodrošinājusi valsts pārvaldes nepārtrauktības, efektivitātes un sabiedrības interešu ievērošanas principu pienācīgu īstenošanu.

Tādējādi no Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijas konstatētajiem faktiem nepārprotami izriet, ka OIK sistēmas izveide, attīstība un ilgstoša piemērošana ir bijusi saistīta ar būtiskiem tiesiskuma, labas pārvaldības un sabiedrības interešu ievērošanas trūkumiem. Komisijas secinājumi, kā arī Valsts kontroles un citu institucionālo izvērtējumu rezultāti objektīvi norāda uz situāciju, kurā valsts vara ilgstoši ir pieļāvusi tāda regulējuma veidošanu un uzturēšanu, kas radīja nesamērīgu finansiālu slogu elektroenerģijas galalietotājiem, vienlaikus nodrošinot ekonomiskas priekšrocības atsevišķam, ierobežotam komersantu lokam. Turklāt būtiski akcentēt, ka Saeima savā paziņojumā par OIK atcelšanu ir uzsvērusi nepieciešamību izbeigt Latvijas iedzīvotājiem netaisnīgu, uz atsevišķām personām vērstu atbalsta režīmu, tādējādi faktiski apliecinot šīs shēmas nelikumīgumu.

Līdz ar to OIK shēmas izvērtējumu nevar reducēt tikai uz Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) saturu. Jautājums par OIK nelikumīgumu pēc būtības ir par publiskās varas rīcības robežām demokrātiskā tiesiskā valstī un par valsts atbildības pienākumu. Tas savukārt nozīmē, ka OIK nelikumīguma izvērtējums ir komplekss, apjomīgs un Latvijas tiesību sistēmā faktiski bezprecedenta jautājums, kas ietver publisko tiesību, Eiropas Savienības tiesību un valsts deliktatbildības savstarpēju analīzi. Šāda izvērtējuma veikšana pēc savas būtības ir piekritīga vienīgi tiesai, nevis PTAC.

Līdz ar to jebkāds PTAC mēģinājums vērtēt OIK tiesiskumu pārsniedz iestādei ar normatīvajiem aktiem noteiktās kompetences robežas un nozīmē iestādes iejaukšanos jautājumos, kuru galīgā juridiskā izvērtēšana atbilstoši Satversmē nostiprinātajam varas dalīšanas principam ir piekritīga vienīgi tiesu varai.

3.2. Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) juridiskā analīze

No vienas puses, PTAC savā vērtējumā pamatoti norāda, ka dalībvalstīm saskaņā ar LESD 108. panta 3. punktu ir aizliegts realizēt valsts atbalsta pasākumu līdz brīdim, kad Komisija ir pieņēmusi galīgu lēmumu par tā saderību ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu. Šajā aspektā strīds starp pusēm nepastāv.

Tomēr, no otras puses, PTAC nepamatoti relativizē aizlieguma un saskaņošanas pārkāpuma juridiskās sekas, atsaucoties uz Finanšu ministrijas 2025. gada 28. novembra vēstulē Nr. 7-4/18/3502 pausto viedokli, ka nelikumīgs atbalsts esot uzskatāms vienīgi par procesuālu nepilnību, jo Eiropas Komisijas lēmumā valsts atbalsts esot atzīts par saderīgu ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu. Šāda PTAC argumentācija faktiski balstās uz nepamatotu pieņēmumu, ka vēlāk pieņemts Eiropas Komisijas pozitīvs lēmums samazina vai neitralizē nelikumīga atbalsta pārkāpuma nozīmi.

Citiem vārdiem, tiek nepamatoti ignorēts tas, ka Eiropas Savienības valsts atbalsta tiesībās atbalsta saderība ar iekšējo tirgu un atbalsta nelikumīgums ir juridiski patstāvīgi tiesību institūti, un Komisijas lēmums par valsts paziņotā atbalsta saderību nepadara nogaidīšanas pienākuma pārkāpumu par formālu procesuālu nepilnību. Gluži pretēji, Eiropas Savienības tiesībās valsts atbalsta priekšlaicīga īstenošana ir kvalificējama kā patstāvīgs Savienības tiesību pārkāpums. Proti, LESD 108. panta 3. punkts imperatīvi aizliedz dalībvalstij sākt īstenot plānoto atbalstu pirms Komisijas galīgā lēmuma pieņemšanas, un šī norma veido vienu no centrālajiem valsts atbalsta kontroles sistēmas elementiem.

Proti, kā to skaidrojusi Eiropas Savienības Tiesa spriedumā lietā Deutsche Lufthansa (C-284/12, EU:C:2013:755, 25.–26. punkts), LESD 108. panta 3. punktā nostiprinātajam nogaidīšanas pienākuma mērķis ir preventīvi nodrošināt, ka tiek īstenots tikai ar iekšējo tirgu saderīgs valsts atbalsts. Šā iemesla dēļ atbalsta pasākuma īstenošana obligāti ir jāatliek līdz brīdim, kad Komisija ir novērsusi jebkādas šaubas par tā saderību ar Savienības tiesībām. Attiecīgi Eiropas Komisija savā paziņojumā par nelikumīga un nesaderīga valsts atbalsta

atgūšanu (2019/C 247/01) ir skaidrojusi: “LESD 108. panta 3. punktā ir noteikts, ka katrai dalībvalstij iepriekš jāpaziņo Komisijai par plāniem piešķirt vai mainīt atbalstu. Tas aizliedz dalībvalstīm īstenot ierosināto atbalsta pasākumu, pirms Komisija ir pieņēmusi galīgo lēmumu par tā saderību ar iekšējo tirgu (tā sauktais “nogaidīšanas pienākums”).²¹ Eiropas Komisija ir akcentējusi arī to, ka ikviens jauna atbalsta pasākums, kas īstenots, nepaziņojot par to Komisijai vai pirms apstiprinājuma saņemšanas, ir nelikumīgs.²² Šo pieeju normatīvi nostiprina arī Padomes Regulas (ES) 2015/1589 1. panta f) apakšpunkts, kurā skaidri noteikts, ka atbalsts, kas īstenots, pārkāpjot LESD 108. panta 3. punktu, ir nelikumīgs atbalsts, neatkarīgi no tā turpmākās saderības izvērtējuma.

Minētais nepārprotami izriet arī no Latvijas nacionālajām tiesībām un to piemērošanas prakses. Proti, Komercedarbības atbalsta kontroles likuma 6. pants noteic, ka komercedarbības atbalsts ir aizliegts, izņemot gadījumus, kad atbalsta programma vai ad hoc atbalsta projekts atbilst Eiropas Savienības tiesību aktiem un tajos noteiktajām procedūrām, kas izriet no Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta 3. un 4. punkta, kā arī citām starptautisko tiesību normām. No šīs tiesību normas skaidri izriet, ka valsts nedrīkst īstenot komercedarbības atbalsta pasākumus, pārkāpjot LESD 108. panta 3. punktā noteikto pienākumu iepriekš paziņot atbalsta pasākumu Eiropas Komisijai un atturēties no tā īstenošanas līdz Komisijas lēmuma pieņemšanai.

Šāda izpratne ir nostiprināta arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas judikatūrā. Piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments 2018. gada 7. februāra spriedumā lietā Nr. SKA-1/2018 atzina: [...] nacionālās tiesības nevar būt pamats sniegt nelikumīgu valsts atbalstu. Līdz ar to nacionālajai tiesai, respektējot Eiropas Komisijas ekskluzīvo kompetenci valsts atbalsta vērtēšanā attiecībā uz atbalsta saderību ar iekšējo tirgu (Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.pants, Eiropas Savienības Tiesas 1977.gada 22.marta sprieduma lietā Steinike & Weinlig, 78/76, ECLI:EU:C:1977:52, 9.punktu), ir pienākums izskatāmās lietas ietvaros sekot, lai netiktu piešķirts nelikumīgs (Eiropas Komisijas nesaskaņots) valsts atbalsts. Līguma par Eiropas Savienības darbību 108.panta 3.punkts aizliedz valstij īstenot valsts atbalsta pasākumus, iekams tas nav paziņots Komisijai un Eiropas Komisija nav pieņēmusi lēmumu par atbalsta saderību ar iekšējo tirgu.”²³

Tādējādi arī Senāta judikatūra skaidri apstiprina, ka nepaziņots valsts atbalsts ir uzskatāms par nelikumīgu un ka valstij ir pienākums atturēties no šāda atbalsta īstenošanas.

Būtiski atzīmēt, ka Eiropas Savienības Tiesa jau spriedumā lietā FNCE (C-354/90, 16. punkts) ir nepārprotami atzinusi, ka Komisijas vēlāk pieņemts pozitīvs lēmums nepadara ex post facto tiesiskus tādu valsts atbalstu, kas īstenots, pārkāpjot nogaidīšanas pienākumu. Pretēja interpretācija atņemtu LESD 108. panta 3. punktam tā lietderīgo iedarbību. Analogu

²¹ Eiropas Komisijas Paziņojums par nelikumīga un nesaderīga valsts atbalsta atgūšanu (2019/C 247/01), 12. apsvērums. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2019:247:FULL>

²² Eiropas Komisijas Paziņojums par nelikumīga un nesaderīga valsts atbalsta atgūšanu (2019/C 247/01), 13. apsvērums. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2019:247:FULL>

²³ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 7. februāra spriedums lietā Nr. SKA-1/2018, 16. punkts.

nostāju apstiprina arī Eiropas Komisijas Paziņojums par valsts atbalsta noteikumu izpildi valstu tiesās (2021/C305/01), kurā uzsvērts, ka Komisijas vēlāk pieņemts saderības lēmums nelegalizē atbalsta priekšlaicīgu īstenošanu. Komisija īpaši norāda, ka valsts tiesām ir pienākums novērst priekšrocības, kas radušās no šāda pārkāpuma, pat tad, ja atbalsts vēlāk ir atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu.²⁴

Turklāt Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā LESD 108. panta 3. punktam ir atzīta tieša iedarbība.²⁵ Tas nozīmē, ka LESD 108. panta 3. punktā nostiprinātais nogaidīšanas pienākums rada ne tikai pienākumu dalībvalstij, bet arī subjektīvas tiesības privātpersonām, uz kurām tās var tieši atsaukties nacionālajās tiesās. Attiecīgi Eiropas Komisija savā Paziņojumā par nelikumīga un nesaderīga valsts atbalsta atgūšanu (2019/C 247/01) ir uzsvērusi, ka gadījumā, ja atbalsts ir īstenots, pārkāpjot LESD 108. panta 3. punktu, attiecīgajai dalībvalstij principā ir pienākums nekavējoties izbeigt šāda atbalsta īstenošanu un, ja tas jau ir piešķirts, nodrošināt tā atgūšanu; vienlaikus valsts tiesām ir jāņem vērā visas juridiskās sekas, kas izriet no atbalsta nelikumības.²⁶

Tādējādi Eiropas Savienības tiesību sistēmā šis pārkāpums rodas jau ar pašu valsts atbalsta priekšlaicīgas īstenošanas faktu (neatkarīgi no tā, vai atbalsts vēlāk atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu). Turklāt saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru LESD 108. panta 3. punktam ir tieša iedarbība, kas nozīmē, ka tajā nostiprinātais nogaidīšanas pienākums rada ne tikai dalībvalsts pienākumu, bet arī subjektīvas tiesības privātpersonām. Līdz ar to personas var tieši atsaukties uz šo normu nacionālajās tiesās, un valsts tiesām ir pienākums nodrošināt šo tiesību efektīvu aizsardzību, tostarp novērst visas sekas, kas izriet no atbalsta priekšlaicīgas īstenošanas.

Līdz ar to Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmums lietā SA.43140 (2015/NN), ar kuru Latvijas paziņotais atbalsts vēlāk tika atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu, nekādā veidā nelegalizē OIK atbalsta shēmas ieviešanu un piemērošanu laikposmā pirms šā lēmuma pieņemšanas. Attiecīgi PTAC mēģinājums kvalificēt LESD 108. panta 3. punkta pārkāpumu kā vienīgi procesuālu nepilnību neatbilst Eiropas Savienības tiesību sistēmai, ignorē Eiropas Savienības Tiesas judikatūru un nepamatoti sašaurina nelikumīga valsts atbalsta institūta juridisko nozīmi.

Turklāt, ja PTAC savu vērtējumu balsta uz Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) sadaļu, ar kuru valsts paziņotais atbalsts tika atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu, no iestādes būtu sagaidāma ne vien formāla atsauce uz attiecīgo lēmuma daļu, bet arī rūpīga izvērtēšana par to, kad valsts atbalsta pasākums tika paziņots un kāds tieši atbalsts Komisijai faktiski tika paziņots.

²⁴ Komisijas paziņojums Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu izpildi valstu tiesās 2021/C 305/01, 4.1.1.1. (47) un (49) punkts. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52021XC0730\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52021XC0730(01))

²⁵ Sk. Tiesas 1991. gada 21. novembra spriedumu lietā *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires* u.c. pret Franciju ("Saumon"), C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, 11. punkts, kā arī Tiesas 2013. gada 21. novembra spriedumu lietā *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, 29. punkts.

²⁶ Eiropas Komisijas Paziņojums par nelikumīga un nesaderīga valsts atbalsta atgūšanu (2019/C 247/01), 13. apsvēruma. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2019:247:FULL>

Šajā saistībā vēršama uzmanība, ka Eiropas Komisijas lēmuma SA.43140 (2015/NN) saturs neļauj izdarīt secinājumu, ka ar šo lēmumu būtu saskaņota visa Latvijā ieviestā obligātā iepirkuma komponente vai ka Komisijai būtu ticis paziņots pilns OIK regulējums. Gluži pretēji, no lēmuma izriet, ka 2015. gada 22. septembrī Latvijas iestādes Komisijai paziņoja atbalsta shēmu elektroenerģijas ražošanai no atjaunojamiem energoresursiem un augstas efektivitātes koģenerācijas. Komisijas lēmums skaidri norāda, ka tās vērtējums attiecas tikai uz atbalstu, kas piešķirts laikposmā no 2007. gada 1. jūlija līdz 2012. gada 31. decembrim.²⁷ Vērtējumā uzvērts arī tas, ka Līguma par Eiropas Savienību regulējumam atbilstīgs ir tikai tāds regulējums, kas nepieļauj iekšējo procentuālo atdevi jeb ienesīguma atdevi (internal rate of return – IRR) virs 9% līmeņa.²⁸ Turklāt no lēmuma teksta nepārprotami izriet, ka vismaz viena būtiska OIK shēmas daļa vispār netika iekļauta paziņojumā un attiecīgi nebija Komisijas vērtējuma priekšmets. Proti, Komisija tieši norādīja, ka atbalsts TEC-2 koģenerācijas stacijai nav daļa no šā paziņojuma un Latvija apņēmas par to paziņot atsevišķi.²⁹

Tādējādi no Eiropas Komisijas lēmuma SA.43140 (2015/NN) izriet vairāki būtiski secinājumi. Pirmkārt, valsts atbalsts Komisijai tika paziņots tikai 2015. gada 22. septembrī, lai gan attiecīgā atbalsta sistēma bija ieviesta un faktiski īstenota jau vismaz no 2005. gada. Otrkārt, Komisijas izvērtējums aptver tikai ierobežotu laikposmu, tas ir, no 2007. gada 1. jūlija līdz 2012. gada 31. decembrim. Treškārt, paziņojums neaptvēra visus OIK sistēmas elementus, tostarp TEC-2 atbalstu, kas tika izslēgts no šīs lietas izvērtēšanas priekšmeta. Ceturtkārt, Komisija lēmumā uzsvēra, ka ar iekšējo tirgu saderīgs var būt tikai tāds atbalsta mehānisms, kas nepieļauj pārmērīgu kompensāciju, proti, kurā projektu iekšējā ienesīguma norma (internal rate of return – IRR) nepārsniedz 9 % līmeni.

Turklāt būtiski akcentēt, ka Eiropas Komisija savu 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) ir skaidrojusi 2018. gada 12. decembra apsvērumos sj.c(2018)6966238, kas adresēti Administratīvai apgabaltiesai un 2022. gada 19. decembra apsvērumos sj.c(2022)9749203, kas adresēti Satversmes tiesai.

2018. gada 12. decembra apsvērumos sj.c(2018)6966238 Eiropas Komisija nepārprotami norādīja, ka jebkurš atbalsts, kas neatbilst Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumā lietā SA.43140 (2015/NN) noteiktajiem nosacījumiem vai neietilpst tā darbības jomā, kvalificējams kā jauns valsts atbalsts. Komisija vienlaikus uzsvēra, ka atbalsts, kas piešķirts laikposmā pēc elektroenerģijas tirgus faktiskas liberalizācijas un kas nav aptverts ar lēmumu SA.43140, nav uzskatāms par Komisijas izvērtētu vai saskaņotu atbalstu. Īpaši nozīmīgi, ka Komisija akcentēja to, ka valsts tiesa nav kompetenta lemt par

²⁷ Sk. Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) (6) un (69) apsvērumu. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/260648/260648_1989384_233_2.pdf

²⁸ Sk., piemēram, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) (32), (33) un (100) apsvērumu. Pieejams:

https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/260648/260648_1989384_233_2.pdf

²⁹ Sk. Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmuma lietā SA.43140 (2015/NN) (41), (84) un (96) apsvērumu. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/260648/260648_1989384_233_2.pdf

atbalsta saderību ar iekšējo tirgu; šāds vērtējums saskaņā ar LESD sistēmu ir Eiropas Komisijas ekskluzīvā kompetence, kuru kontrolē vienīgi Savienības tiesas.³⁰

Analogu pieeju Komisija apstiprināja arī 2022. gada 19. decembra apsvērumos sj.c(2022)9749203, kas iesniegti Satversmes tiesai, īpaši norādot to, ka tās lēmuma SA.43140 (2015/NN) atsevišķas rindkopas nedrīkst interpretēt paplašināti vai atrauti no visa lēmuma konteksta. Komisija arī īpaši paskaidroja, ka ar minēto lēmumu nav saskaņots jebkāds valsts atbalsts koģenerācijas stacijām un ka lēmumā atzītais saderīgais atbalsts balstījās uz Latvijas sniegto informāciju par konkrētiem, ierobežotiem atbalsta termiņiem.³¹

Tādējādi no Eiropas Komisijas oficiālajiem skaidrojumiem nepārprotami izriet, ka Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN) nedrīkst interpretēt kā vispārēju OIK shēmas tiesiskuma apstiprinājumu vai kā apliecinājumu tam, ka visa Latvijā izveidotā obligātā iepirkuma komponente būtu tikusi izvērtēta un saskaņota Eiropas Savienības valsts atbalsta kontroles procedūrā. Komisijas vērtējums pēc savas būtības bija ierobežots gan priekšmetiski, gan laikā un attiecās vienīgi uz valsts paziņoto atbalsta shēmu konkrētā apjomā, balstoties uz Latvijas institūciju sniegto informāciju. Līdz ar to šāds lēmums nevar radīt pieņēmumu par visas OIK shēmas atbilstību Eiropas Savienības tiesībām, vēl jo mazāk – novērst vai izslēgt jautājumu par iespējamiem pārkāpumiem laikposmā pirms paziņošanas, par nepaziņotām atbalsta sastāvdaļām vai par valsts atbildību saistībā ar OIK ieviešanu un piemērošanu.

Rezumējot, Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmums SA.43140 (2015/NN) pēc sava rakstura un tvēruma nevar tikt izmantots kā vispārējs OIK sistēmas tiesiskuma “apstiprinājums”, bet kalpo tikai par ierobežota apjoma valsts atbalsta kontroles rezultātu attiecībā uz paziņoto shēmu noteiktā laikposmā. Jebkāda šā lēmuma paplašināta interpretācija, it īpaši izmantojot to kā argumentu, lai noniecinātu nogaidīšanas pienākuma pārkāpuma sekas vai “aizvērtu” jautājumus par nepaziņotām/ārpus tvēruma esošām shēmas daļām, nav savienojama ar LESD 108. panta 3. punkta saturu, Eiropas Savienības Tiesas judikatūru un Eiropas Komisijas sniegtajiem skaidrojumiem. Līdz ar to PTAC atsaukšanās uz minēto lēmumu kā izšķirošu pamatojumu Biedrības iniciatīvas “vērtēšanai” ir juridiski nepamatota.

Papildus jāņem vērā arī tas, ka Latvijas likumdevējs pats ir publiski atzinis OIK sistēmas problemātisko raksturu. Proti, Saeima savā paziņojumā par obligātā iepirkuma komponentes atcelšanu ir uzsvērusi nepieciešamību izbeigt Latvijas iedzīvotājiem netaisnīgu un nesamērīgu atbalsta režīmu, kas ilgstoši radījis būtisku finansiālu slogu sabiedrībai un vienlaikus nodrošinājis nesamērīgas priekšrocības atsevišķiem komersantiem. Šāds politiski-tiesisks vērtējums no likumdevēja puses skaidri norāda, ka likumdevējs faktiski ir atzinis OIK

³⁰ Eiropas Komisijas 2018.gada 12.decembra apsvērumi sj.c(2018)6966238, kas adresēti Latvijas Administratīvai apgabaltiesai. Pieejams: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/46a78bbe-43dc-4887-82ba-2c59e9838bb6_en?filename=latvia_renewable_energy_2018_opinion_en.pdf

³¹ Eiropas Komisija 2022.gada 19.decembra apsvērumi sj.c(2022)9749203, kas adresēti Satversmes tiesai. Pieejams: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/0702af6c-e6fa-4032-af5e-a72e9f5c4fae_en?filename=20220603_support_to_renewable_energy_and+_CHP_opinion_en.pdf&utm_source

nelikumīgumu. Attiecīgi mēģinājumi atsaukties uz Eiropas Komisijas 2017. gada 24. aprīļa lēmumu kā uz visaptverošu OIK sistēmas “legalizāciju” ir ne tikai juridiski nepamatoti, bet arī nonāk pretrunā ar paša Latvijas likumdevēja vēlāk sniegto sistēmas politiski-tiesisko novērtējumu.

4. IEBILDUMI PRET PTAC SECINĀJUMIEM PAR IT KĀ NESKAIDRIEM UN/ VAI NETAISNĪGIEM CESIJAS LĪGUMA NOTEIKUMIEM

Biedrība iebilst pret PTAC pausto vērtējumu, ka Cesijas līguma 10. un 34. punkts (vēlētāju iniciatīva) pirmšķietami būtu kvalificējami kā neskaidri līguma noteikumi Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta otrās daļas izpratnē, kā arī atsevišķos gadījumos – kā netaisnīgi līguma noteikumi, atsaucoties uz minētā likuma 5. panta otrās daļas 5. punktu un 6. panta pirmo daļu un trešās daļas 1. punktu. Tāpat Biedrība nepiekrīt PTAC secinājumam, ka Cesijas līguma 32. punkts (līgumsods) būtu atzīstams par netaisnīgu saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešās daļas 4. punktu.

Minētie PTAC pārmetumi ir juridiski nepamatoti jau tādēļ vien, ka Biedrība nepārdod preces un nesniedz pakalpojumus patērētājiem, bet piedāvā noslēgt prasījuma tiesību atsavināšanas darījumu (sk. izvērstu pamatojumu paskaidrojumu I nodaļā). Līdz ar to Biedrības darbība pēc savas tiesiskās būtības nav kvalificējama kā patērētāju tiesību regulējuma priekšmets, un uz to nav attiecināmas Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normas, kas regulē preču pārdošanu vai pakalpojumu sniegšanu patērētājiem.

Pat ja PTAC nepamatoti uzskata, ka Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normas konkrētajā gadījumā ir piemērojamas, PTAC vērtētie Cesijas līguma punkti, pretēji PTACpaustajam pirmšķietamajam vērtējumam, ir formulēti skaidri, saprotami un atbilst līgumslēdzēju pušu tiesību un pienākumu līdzsvara principam.

4.1. Cesijas līguma 10. un 34. punkts (vēlētāju iniciatīva)

PTAC nepamatoti uzskata, ka Cesijas līguma noteikumi par vēlētāju iniciatīvu (10. un 34. punkts) nav pietiekami skaidri, un atsevišķos aspektos var tikt uzskatīti par netaisnīgiem līguma noteikumiem.

Pirmkārt, PTAC secinājums par Cesijas līguma 10. un 34. punkta iespējamo neskaidrību nav balstīts šo noteikumu faktiskajā saturā. Attiecīgie punkti skaidri paredz Cedenta atbalstu vēlētāju iniciatīvai vai likumprojektam, kas vērsts uz konkrētu mērķi, tas ir, prasījuma atgūšanu. Tādējādi Cesijas līgums neparedz vispārīgu vai neierobežotu pienākumu atbalstīt jebkādu nākotnē nezināmu iniciatīvu. Gluži pretēji, Cesijas līguma 10. un 34. punkts skaidri un saprotami ir saturiski ierobežots ar prasījuma atgūšanas mērķi. Līdz ar to līguma noteikumi ir pietiekami konkrēti, lai persona varētu saprast to jēgu, apjomu un mērķi.

Otrkārt, PTAC argumentācijā nepamatoti tiek pieņemts, ka minētie noteikumi ierobežotu personas Latvijas Republikas Satversmes 78. pantā nostiprināto brīvību lemt par politisko līdzdalību. Satversmes 78. pants aizsargā personas tiesības brīvi piedalīties vai nepiedalīties vēlētāju iniciatīvās, nepieļaujot valsts piespiešanu vai nepamatotu iejaukšanos šīs brīvības īstenošanā. Tomēr no šīs normas neizriet aizliegums personai brīvprātīgi

uzņemties civiltiesiskas saistības. Turklāt Cesijas līgums nekādā ziņā neparedz cedentam pienākumu atbalstīt iniciatīvu, kas pārsniegtu prasījuma atgūšanas mērķi vai nebūtu ar to funkcionāli saistīta. Gluži pretēji, Cesijas līgumā paredzētā vēlētāju iniciatīva ir tikai viens no iespējamiem prasījuma realizācijas instrumentiem situācijā, ja attiecīgā rezultāta sasniegšanai objektīvi nepieciešami normatīvā regulējuma grozījumi.

Tādējādi, pretēji PTAC pieņemumam, Cesijas līgums neuzliek cedentam patstāvīgu politisku pienākumu, bet konkretizē ar prasījuma īstenošanu saistītu līdzdarbības pienākumu, kas atbilst Civillikuma 1806. panta trešajā daļā nostiprinātajam regulējumam.

Īpaši būtiski uzsvērt, ka, pretēji PTAC paustajiem pieņemumiem, Cesijas līguma 10. un 34. punktu nav pamata kvalificēt kā netaisnīgus līguma noteikumus.

Proti, saskaņā ar Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 3. panta 1. punktu, kā arī Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešo daļu, kas šo normu transponē nacionālajās tiesībās, līguma noteikums ir atzīstams par netaisnīgu tad, ja tas, pretēji labticības prasībām, rada būtisku nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam.³²

Eiropas Savienības Tiesa ir konsekventi norādījusi, ka jēdzieni “labticība” un “ievērojama nelīdzsvarotība” nav abstrakti vai formāli kritēriji, bet prasa konkrētu un salīdzinošu izvērtējumu katrā individuālā gadījumā.³³ Piemēram, lai konstatētu “ievērojamu nelīdzsvarotību”, ir jāanalizē, vai patērētājs saskaņā ar konkrēto līguma noteikumu tiek nostādīts juridiski neizdevīgākā stāvoklī salīdzinājumā ar to situāciju, kāda izrietētu no piemērojamajām valsts tiesību normām, ja attiecīgais jautājums līgumā nebūtu īpaši noregulēts.³⁴

Konkrētajā gadījumā Cesijas līguma 10. un 34. punkts nenostāda cedentu juridiski nelabvēlīgākā stāvoklī nekā tas būtu saskaņā ar dispozitīvajām civiltiesību normām. Proti, Civillikuma 1806. panta trešā daļa jau uz likuma pamata paredz cedenta līdzdarbības pienākumu veikt darbības, kas nepieciešamas cedētā prasījuma īstenošanai. Tas nozīmē, ka pēc cesijas darījuma noslēgšanas agrākajam kreditoram saglabājas pienākums sadarboties ar cesionāru, lai nodrošinātu prasījuma efektīvu realizāciju.³⁵

Attiecīgi Cesijas līguma 10. un 34. punkts tik vien kā konkretizē iespējamu līdzdarbības formu situācijā, kad prasījuma atgūšana objektīvi var būt saistīta ar normatīvā regulējuma grozījumiem. Citiem vārdiem, šie noteikumi precizē jau Civillikuma 1806. panta

³² Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 13.augusta spriedums lietā Nr. A420336415, SKA-243/2019, 7. punkts.

³³ Eiropas Savienības Tiesas 2012.gada 15.marta spriedums lietā „Jana Pereničová, Vladislav Perenič v. SOS financ spol. s. r. o. Okresný súd Prešov”, C-453/10, ECLI:EU:C:2012:144, 44.punkts.

³⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2013.gada 14.marta sprieduma lietā „Mohamed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)”, C-415/11, ECLI:EU:C:2013:164, 71.punkts, 2014.gada 16.janvāra spriedums lietā „Constructora Principado SA v. José Ignacio Menéndez Alvarez Audiencia Provincial de Oviedo”, C-226/12, ECLI:EU:C:2014:10, 24.punkts.

³⁵ Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 169.lpp.

trešajā daļā ietvertā pienākuma saturu, nevis paplašina to tādā apjomā, kas radītu cedentam papildu vai nesamērīgu juridisku slogu. Tādējādi cedenta tiesiskais stāvoklis netiek pasliktināts salīdzinājumā ar to regulējumu, kas izriet no spēkā esošajām civiltiesību normām.

Tādējādi, pretēji PTAC paustajai pozīcijai, nav objektīva pamata Cesijas līguma 10. un 34. punktus kvalificēt kā netaisnīgus līguma noteikumus. Pretēji PTAC secinājumi balstās uz pieņēmumiem, kas neatbilst attiecīgo līguma punktu faktiskajam saturam un piemērojamajam tiesiskajam regulējumam, nevis uz konkrēti identificētu un faktiski pastāvošu cedenta tiesiskā stāvokļa pasliktinājumu.

4.2. Cesijas līguma 32. punkts (līgumsods)

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešās daļas 4. punkts noteic, ka par netaisnīgiem līguma noteikumiem uzskatāmi noteikumi, kas uzliek patērētājam, kurš neizpilda vai nepienācīgi izpilda līgumsaistības, neproporcionāli lielu līgumsodu vai citu kompensāciju par līgumsaistību neizpildi vai nepienācīgu izpildi salīdzinājumā ar līgumsaistību neizpildīšanas vai nepienācīgas izpildes radīto zaudējumu vai ņemot vērā citus apstākļus.

PTAC šo tiesību normu interpretē kļūdaini un nepamatoti uzskata, ka patērētājam piemērotajam līgumsodam par līguma pārkāpumu jābūt pamatotam ar pakalpojuma sniedzējam radītiem un pierādāmiem zaudējumiem. Tāpat PTAC nepamatoti apgalvo, ka patērētāju tiesībās līgumsoda primārais mērķis esot zaudējumu atlīdzība par līgumsaistību neizpildi vai nepienācīgu izpildi. Šādi PTAC pausti apgalvojumi neizriet ne no Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešās daļas 4. punkta satura, ne arī no Eiropas Savienības tiesību normām vai judikatūras.

Nenoliedzami, tiesību normā ir lietots formulējums “salīdzinājumā ar līgumsaistību neizpildīšanas vai nepienācīgas izpildes radīto zaudējumu”, tomēr no šī formulējuma nekādā ziņā neizriet, ka līgumos ar patērētāju līgumsoda primārais mērķis būtu zaudējumu atlīdzināšana vai ka līgumsoda piemērošana būtu pieļaujama tikai tad, ja tas ir tieši pamatots ar konkrēti pierādāmiem zaudējumiem. Attiecīgā norma nosaka vienīgi samērīguma kritēriju, proti, ka līgumsods nedrīkst būt neproporcionāli liels salīdzinājumā ar iespējamo kaitējumu vai citiem nozīmīgiem apstākļiem. Tādējādi normas teksts nevis ierobežo līgumsoda apmēru ar zaudējumiem, bet gan paredz zaudējumu apmēru kā vienu no orientējošiem kritērijiem līgumsoda samērīguma izvērtēšanai.

Ja likumdevējs būtu vēlējies noteikt, ka līgumsodam ir obligāti jāatbilst faktiskajiem zaudējumiem, tiesību norma būtu formulēta citādi, piemēram, paredzot aizliegumu noteikt līgumsodu, kas pārsniedz radušos zaudējumus. Tomēr šāds regulējums Latvijas tiesībās nav ieviests un arī nevar tikt ieviests, jo tādā gadījumā šāds regulējums būtu pretrunā gan Eiropas Savienības tiesībām, gan arī Civillikuma 1717. pantam un Latvijas tiesībās nostiprinātajam līgumsoda institūta un zaudējumu atlīdzināšanas pienākuma nošķīrumam.

Proti, Eiropas Savienības tiesībās nav tāda noteikuma, kas paredzētu, ka patērētāju līgumos līgumsoda primārais mērķis būtu zaudējumu atlīdzināšana - ne Padomes Direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos, ne Eiropas Savienības Tiesas judikatūra šādu tēzi neizvirza. Direktīvas pielikuma 1. punkta e) apakšpunkts kā potenciāli negodīgu min noteikumu, kas prasa patērētājam maksāt “neproporcionāli lielu kompensāciju”. Tādējādi Direktīva koncentrējas uz sankcijas samērīgumu un tās ietekmi uz līguma līdzsvaru, nevis uz līgumsoda apmēra ierobežošanu ar faktiski pierādītiem zaudējumiem.

Arī Latvijas civiltiesību sistēmā līgumsods tiek nošķirts no zaudējumu atlīdzināšanas pienākuma. Saskaņā ar civiltiesību doktrīnu un judikatūru līgumsodam primāri piemīt preventīva funkcija, respektīvi, tas ir saistību pastiprināšanas līdzeklis, kas darbojas kā nelabvēlīgu seku draudi līguma nepildīšanas gadījumā. Savukārt situācijā, kad šāds preventīvais līdzeklis nav atturējis līdžēju no saistību pārkāpuma, līgumsods kļūst par civiltiesiskās atbildības izpausmi par līguma nepildīšanu vai nepienācīgu izpildi.³⁶

Šajā saistībā Civillikuma 1717. pants paredz, ka līgumsoda apmēru noteic līdžēji, un tas nav aprobežots ar zaudējumu lielumu, kādi paredzami no līguma neizpildīšanas, taču tam jābūt samērīgam un atbilstošam godīgai darījumu praksei. Tādējādi, pretēji PTAC paustajai pieejai, likumdevējs nav aprobežojis līgumsoda apmēru ar zaudējumu lielumu, bet gan noteicis samērīgumu un godīgu darījuma praksi kā ierobežojošu kritēriju. Līdz ar to, kā akcentēts tiesību doktrīnā, arī par tādu pārkāpumu, kas vispār nerada zaudējumus vai rada nelielus zaudējumus, var būt noteikts līgumsods.³⁷

Tiesību doktrīnā līgumsodu mēdz klasificēt arī pēc tā attiecībām ar zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu. Šajā kontekstā tiek izšķirti vairāki līgumsoda veidi: kumulatīvs līgumsods (jāmaksā gan līgumsods, gan jāatlīdzina zaudējumi), ieskaita līgumsods (līgumsods tiek ieskaitīts zaudējumu summā), izvēles līgumsods (kreditoram ir tiesības izvēlēties – prasīt līgumsodu vai zaudējumu atlīdzināšanu) un izslēdzošs līgumsods, kas doktrīnā galvenokārt minēts teorētiski un nozīmē, ka līgumsoda samaksa izslēdz pienākumu atlīdzināt zaudējumus.³⁸

Šī klasifikācija nepārprotami apliecina, ka līgumsods civiltiesībās ir patstāvīgs tiesību institūts, kas ir nošķirts no zaudējumu atlīdzināšanas pienākuma. Līdz ar to līgumsoda piemērošana nav atkarīga no tā, vai kreditoram ir radušies konkrēti un pierādāmi zaudējumi. Gluži pretēji, kā uzsvērts tiesību doktrīnā, līgumsods ir instruments, kas ļauj kreditoram operatīvi reaģēt uz saistību pārkāpumu, pieprasot līgumsoda samaksu tūlīt pēc pārkāpuma konstatēšanas, negaidot un nevērtējot, kāds kopumā varētu būt radušos zaudējumu apmērs, kā

³⁶ Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 114.-115.lpp.

³⁷ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K.Torgāna visp. zinātniskajā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 225. lpp.

³⁸ Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 121.-122.lpp.

arī nenodarbojoties ar zaudējumu apmēra un cēloniskā sakara pierādīšanu starp pārkāpumu un zaudējumiem.³⁹

Attiecībā uz līgumsoda klauzulām līgumos ar patērētāju Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departaments 2019. gada 13. augusta spriedumā lietā Nr. A420336415 (SKA-243/2019) ir atzinis, ka jāpiemēro Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nostiprinātā pieeja, kas prasa katrā konkrētajā gadījumā veikt individuālu un salīdzinošu izvērtējumu, lai noskaidrotu, vai attiecīgā līgumsoda klauzula ir noteikta pretēji labticības prasībām un vai tā rada būtisku nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam. Senāts vienlaikus norādījis, ka, vērtējot pušu tiesību un pienākumu līdzsvaru, ir jāanalizē, vai patērētājs saskaņā ar konkrēto līguma noteikumu tiek nostādīts juridiski neizdevīgākā stāvoklī salīdzinājumā ar situāciju, kāda izrietētu no piemērojamajām valsts tiesību normām gadījumā, ja attiecīgais jautājums līgumā nebūtu īpaši noregulēts.⁴⁰

Izvērtējot Latvijas tiesisko regulējumu, Senāts 2019. gada 13. augusta spriedumā lietā Nr. A420336415 (SKA-243/2019) ir secinājis, ka pakalpojumu sniedzējam ir leģitīma interese noteikt fiksētu līgumsodu konkrētā naudas izteiksmē, ievērojot Civillikuma 1717. pantā paredzētos ierobežojumus. Tādējādi Senāts ir skaidri norādījis uz Civillikuma 1717. panta piemērojamību arī līgumos ar patērētāju, kas pēc būtības nozīmē, ka līgumsoda pieļaujamais apmērs ir vērtējams caur samērīguma prizmu, nevis aprobežojams ar faktisko zaudējumu apmēru.⁴¹

Vienlaikus Senāts minētajā spriedumā ir īpaši uzsvēris, ka Civillikuma 1716. panta trešā daļa neierobežo līdzēju tiesības noteikt fiksētu līgumsodu par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildi termiņā, bet ir vērsta pret pieaugošiem līgumsodiem, kad līgumsods pakāpeniski palielinās procentuālu vai konkrētu naudas summu pieskaitīšanas ceļā un var pārvērsties par nenoteiktu lielumu.⁴² Citiem vārdiem, Senāts ir iebildis pret pieaugošiem līgumsodiem, kas var radīt nesamērīgu un iepriekš neprognozējamu finansiālu slogu patērētājam. Savukārt attiecībā uz fiksētu līgumsodu Senāts nav izvirzījis īpašus ierobežojumus, bet gan norādījis uz vispārējo prasību nodrošināt tā samērīgumu konkrētā darījuma kontekstā.

Līdz ar to no Senāta 2019. gada 13. augusta spriedumā lietā Nr. A420336415 (SKA-243/2019) paustajām atziņām nepārprotami izriet, ka līgumsoda klauzulas izvērtēšanā izšķirošais kritērijs nav pakalpojuma sniedzēja spēja pierādīt konkrētu zaudējumu apmēru, bet gan līgumsoda samērīgums un tā ietekme uz pušu tiesību un pienākumu līdzsvaru.

³⁹ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K.Torgāna visp. zinātniskajā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 229. lpp.; Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 121.lpp.

⁴⁰ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 13.augusta spriedums lietā Nr. A420336415, SKA-243/2019, 7. -8. punkts.

⁴¹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 13.augusta spriedums lietā Nr. A420336415, SKA-243/2019, 14. punkts.

⁴² Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 13.augusta spriedums lietā Nr. A420336415, SKA-243/2019, 15. punkts.

Tādējādi PTAC paustais pieņēmums par obligātu līgumsoda sasaisti ar pierādāmiem zaudējumiem neatbilst ne Senāta judikatūrai, ne piemērojamajam tiesiskajam regulējumam.

Būtiski akcentēt, ka Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta ceturtā daļa noteic pienākumu, novērtējot līguma noteikumus, ņemt vērā pārdotās preces vai sniegtā pakalpojuma, digitālā satura vai digitālā pakalpojuma raksturu, visus apstākļus, kādos līgums noslēgts, kā arī paša līguma un ar to saistīto līgumu noteikumus. No minētās normas nepārprotami izriet, ka līguma noteikumu taisnīgums un samērīgums nav vērtējams izolēti, bet gan kopsakarā ar visu līguma saturu, tā struktūru un darījuma ekonomisko mērķi.

Tādējādi, ja PTAC veic Cesijas līguma 32. punkta izvērtējumu Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešās daļas 4. punkta kontekstā, attiecīgais noteikums ir interpretējams sistēmiski, tas ir, kopsakarā ar pārējiem līguma noteikumiem un pušu savstarpējo tiesību un pienākumu kopumu. Tas nozīmē, ka Cesijas līguma 32. punkta juridiskā nozīme nav nosakāma atrauti no līguma noteikumiem, kas regulē prasījuma cedēšanas mehānismu un no līguma izrietošo pušu risku sadalījumu.

Vērtējot šo noteikumu, ir jāņem vērā cesijas darījuma tiesiskā būtība. Pēc Cesijas līguma noslēgšanas cesionārs kļūst par jauno kreditoru un prasījuma realizāciju veic savā vārdā un uz sava riska. Tas nozīmē, ka cesionārs uzņemas ar prasījuma realizāciju saistītos organizatoriskos, administratīvos un juridiskos pienākumus, kā arī finansē attiecīgās darbības. Savukārt cedents nesedz nekādas ar prasījuma atgūšanu saistītās izmaksas, tostarp arī gadījumā, ja prasījuma realizācija netiek panākta.

Līdz ar to pēc Cesijas līguma noslēgšanas Biedrība kā cesionārs uzņemas pilnu prasījuma realizācijas procesa organizēšanu un finansēšanu. Tas ietver gan informācijas iegūšanu par cedenta veiktajiem maksājumiem, gan prasījuma juridisko izvērtēšanu, gan iespējamo tiesvedības procesu organizēšanu. Šajā procesā Biedrība uzņemas arī visus ar prasījuma realizāciju saistītos finansiālos riskus, tostarp valsts nodevu samaksu par prasības celšanu, juridiskās palīdzības izmaksas, kā arī iespējamu pienākumu neveiksmes gadījumā atlīdzināt pretējās puses tiesāšanās izdevumus. Vienlaikus jāņem vērā, ka OIK maksājumu atgūšanas jautājums pēc savas būtības ir juridiski sarežģīts un saistīts ar valsts atbildības problemātiku, kas nozīmē, ka šādu prasījumu īstenošana var būt ilgstoša un saistīta ar ievērojamu tiesvedības iznākuma nenoteiktību.

Turklāt no līguma ekonomiskās struktūras izriet, ka pat vislabvēlīgākajā scenārijā Biedrības iespējamais ekonomiskais ieguvums ir ierobežots. Atbilstoši Cesijas līguma noteikumiem cesionārs izmaksā cedentam cesijas maksu 80 % apmērā no neatgriezeniski atgūtās prasījuma pamatsummas (Līguma 7.1. punkts) un 50 % apmērā no blakusprasījumiem (Līguma 7.2. punkts). Atsevišķos gadījumos cedentam paredzēti vēl labvēlīgāki nosacījumi, piemēram, ja cedents ir sasniedzis vecuma pensijas vecumu, ir trūcīga vai maznodrošināta persona, I invaliditātes grupas persona vai LIZDA biedrs, cesijas maksa tiek izmaksāta 100 % apmērā no neatgriezeniski atgūtās prasījuma pamatsummas (Līguma 7.3. un 7.4. punkts).

Tas nozīmē, ka Biedrība uzņemas ievērojamu organizatorisko, juridisko un finansiālo slogu, kā arī būtisku procesa risku, savukārt cedents ar šo procesu saistītos izdevumus nesedz. Turklāt cedents faktiski neko nezaudē arī gadījumā, ja prasījuma realizācija netiek panākta.

Šādos apstākļos līguma stabilitātes nodrošināšana ir būtiska darījuma funkcionēšanai. Ja cedentam būtu iespējams jebkurā brīdī bez jūtāmām sekām vienpusēji izjaukt jau uzsāktu cesionāra finansētu prasījuma realizācijas procesu, tas radītu situāciju, kurā Biedrība uzņemas visus ar prasījuma realizāciju saistītos ieguldījumus un riskus, bet cedents varētu izmantot šī procesa rezultātus savās interesēs vai atteikties no darījuma izpildes brīdī, kad prasījuma realizācija kļūst ticamāka. Tieši šādu situāciju novēršanai Cesijas līguma 32. punktā ir paredzēts soda procentu mehānisms. Būtiski uzsvērt, ka 30 % apmērā paredzētā sankcija nav automātiski piemērojama, bet var iestāties tikai konkrēta cedenta pārkāpuma gadījumā, proti, ja cedents pats veic darbības, kas vērstas uz līguma izpildes izbeigšanu vai prasījuma realizācijas procesa izjaukšanu. Līdz ar to cedentam pilnībā saglabājas kontrole pār to, vai attiecīgais seku mehānisms vispār var iestāties.

Ņemot vērā minēto, 30 % soda procentu apmērs nav uzskatāms par nesamērīgu. Tas ir ekonomiski un juridiski saderīgs ar darījuma struktūru un pušu risku sadalījumu, turklāt tikai par 10 procentpunktiem pārsniedz cesionāra pamata ekonomisko ieguvumu, ko tas var gūt prasījuma sekmīgas realizācijas gadījumā, ja cedents rīkojas labticīgi. Attiecīgais mehānisms pilda klasisku līgumsoda funkciju, tas ir, nodrošina līguma izpildi un novērš nepamatotu līguma izpildes procesa izjaukšanu. Līdz ar to, vērtējot Cesijas līguma 32. punktu Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešās daļas 4. punkta kontekstā un ņemot vērā visus ar darījumu saistītos apstākļus, nav pamata secināt, ka līgumā paredzētais soda procentu apmērs būtu nesamērīgs vai radītu būtisku nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos.

5. IEBILDUMI PRET INFORMĀCIJAS SNIEGŠANAS LŪGUMU

PTAC ir lūdzis Biedrībai sniegt rakstveida informāciju (skaidrojumu) par tālāk minēto:

- 1) sniegt skaidrojumu par Biedrības sniegtā piedāvājuma patērētājiem (fiziskām personām) attiecībā uz OIK atgūšanu būtību un mērķi;
- 2) sniegt skaidrojumu (viedokli) ar pamatojumu par šajā vēstulē norādītās Biedrības komercprakses un Cesijas līguma noteikumu atbilstību patērētāju tiesību aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasībām;
- 3) kurā datumā Biedrība uzsāka patērētājiem piedāvāt pieteikšanos OIK maksājumu atgūšanai un Cesijas līguma noslēgšanu, un līdz kuram datumam patērētājiem bija iespējams noslēgt ar Biedrību Cesijas līgumu;
- 4) kāda informācija patērētājiem tika sniegta pirms Cesijas līguma noslēgšanas, tostarp par Komisijas Lēmumā secināto, vienlaikus lūdzam iesniegt arī pierādījumus, kas apliecina Biedrības sniegto viedokli (informāciju), – ja Biedrības rīcībā ir attiecīgi pierādījumi;

- 5) vai un kā Biedrība nodrošināja Cesija līguma noteikumu apspriešanu ar patērētājiem; vai un kā Biedrība ņēma vērā patērētāju izteiktos priekšlikumus, komentārus par Cesijas līguma noteikumiem, ja tādi tika izteikti;
- 6) kā tika organizēta Cesijas līguma noslēgšana (klātienē un attālināti); vai un kur patērētājam tika piedāvāta pastāvīga iespēja noslēgt Cesijas līgumu klātienē, gadījumā, ja patērētājs neizmanto elektronisko parakstu (e-parakstu, Smart ID);
- 7) kādas konkrētas darbības Biedrība ir veikusi un/vai plāno veikt pēc Cesijas līgumu noslēgšanas ar patērētājiem saistībā ar maksājumu par OIK atgūšanu patērētājiem, piemēram, informācijas pieprasīšana par patērētāju elektroenerģijas rēķiniem, patērētāju pārstāvība iestādēs, tiesā u.c. juridiskas darbības;
- 8) saistībā ar Cesijas līguma 10.punkta un 34.punkta noteikumiem – kāda ir minēto noteikuma piemērošanas prakse (plānotā piemērošanas prakse), proti, vai patērētājs ir tiesīgs/būs tiesīgs izvēlēties neparakstīt (neatbalstīt) Biedrības sagatavoto vēlēšanu iniciatīvu/likumprojektu, ja viņš tiem nepiekrīt vai viņam ir citi svarīgi iemesli;
- 9) saistībā ar Cesijas līguma 32.punkta noteikumu – sniegt detalizētu soda naudas 30% apmērā no cedenta prasījuma, kas vērtējams kā līgumsods Civillikuma izpratnē, ekonomisko pamatojumu, norādot ar kādiem konkrētiem Biedrībai radītiem zaudējumiem šajā Cesijas līguma punktā noteiktais līgumsods (soda nauda) ir pamatots;
- 10) cik patērētāji (fiziskas personas) šobrīd ir noslēguši ar Biedrību Cesijas līgumus un tiem ir spēkā esoši Cesijas līgumi;
- 11) kādos informācijas kanālos tika izplatīts patērētājiem (fiziskām personām) adresētais Biedrības piedāvājums par OIK maksājuma atgūšanu un kāds ir izplatīšanas apjoms katrā no kanāliem (piemēram, sociālie tīkli, radio, televīzija, e-pasta adreses, ziņu portāli u.c.)?
- 12) iesniegt patērētājiem (fiziskām personām) adresētā Biedrības piedāvājuma par OIK maksājuma atgūšanu paraugus (piemēram, patērētājiem nosūtītās e-pasta vēstules paraugu, bukletus, citus informatīvos vai reklāmas materiālus u.c.), ja tādi tika izplatīti patērētājiem;
- 13) iesniegt patērētājiem (fiziskām personām) paredzēto Cesijas līguma paraugu un 2 (divus) ar patērētājiem jau noslēgtus Cesijas līgumus ar aizklātiem personu datiem;
- 14) sniegt citu Biedrības rīcībā esošu būtisku informāciju, kas attiecas uz šajā vēstulē minēto.

Šāds informācijas pieprasījums ir tiesiski nepamatots jau tādēļ vien, ka Biedrība nepārdod preces un nesniedz pakalpojumus patērētājiem, bet piedāvā noslēgt prasījuma tiesību atsavināšanas darījumu. Līdz ar to Biedrības darbība pēc savas tiesiskās būtības nav kvalificējama kā patērētāju tiesību regulējuma priekšmets. Attiecīgi PTAC nav pamata vērtēt Biedrības iniciatīvu patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma ietvaros vai pieprasīt no Biedrības informācijas sniegšanu patērētāju tiesību aizsardzības aizsegā.

Pat ja PTAC uzskata, ka Biedrības darbība varētu būt vērtējama patērētāju tiesību regulējuma kontekstā, tas pats par sevi nepamato tik plašu informācijas pieprasījumu. PTAC vēstulē nav sniegts pat minimāls skaidrojums par to, kādēļ iestādei objektīvi būtu nepieciešams tik apjomīgs un daudzveidīgs informācijas apjoms. Proti, informācijas pieprasījums pēc būtības aptver ļoti plašu jautājumu loku, taču iestāde nesniedz konkrētu skaidrojumu par pieprasījuma mērķi, tā saistību ar iestādes veicamo pārbaudi vai tiesisko pamatu katra pieprasītā informācijas bloka iegūšanai. Šādos apstākļos pieprasījums faktiski iegūst vispārīgas informācijas ievākšanas raksturu, kas neatbilst samērīguma principam un pirmsšķietami norāda uz iestādes patvaļu.

Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departaments 2025. gada 27. oktobra lēmumā lietā Nr. 680039424, SKA-324/2025 jau ir atzinis, ka iestādes informācijas pieprasījums nav automātiski uzskatāms par tiesisku un izpildāmu. Gluži pretēji, Senāts norādīja, ka strīda gadījumā tiesai ir “jāvērtē informācijas pieprasījuma iespējamais prettiesiskums atbilstoši konkrētām tiesību normām (iestādes kompetences pārkāpums, personas datu apstrādes pārkāpums u.c.), kā arī vispārīgas patvaļas pazīmes. Piemēram, būtu iespējams vērtēt, vai personai ir saprotams informācijas pieprasījuma un iestādes izmeklēšanas mērķis un pamatojums: informācijas pieprasījums, ja nav skaidrs tā mērķis un attiecīgi nav skaidras varbūtēju pamatotu iebildumu iespējas, hipotētiski paver ceļu iestādes patvaļai. Tāpat tiesai būtu iespējams pārbaudīt, vai informācijas pieprasījums ir samērīgs.”

Nemot vērā minēto, Biedrība uzskata PTAC informācijas pieprasījumu par nepamatotu. Biedrība ir sniegusi paskaidrojumus uz PTAC 2026. gada 23. janvāra vēstuli Nr. 7.1.-3/981/104/2025-PK “Par skaidrojuma sniegšanu” tikai un vienīgi, lai veicinātu savstarpējo izpratni un precizētu faktiskos apstākļus. Biedrība īpaši uzsver, ka šo paskaidrojumu sniegšana nekādā veidā nav uzskatāma par PTAC kompetences atzīšanu vērtēt Biedrības iniciatīvu vai Cesijas līguma noteikumus patērētāju tiesību regulējuma ietvaros.

6. NOSLĒGUMA APSVĒRUMI UN PROCESUĀLIE LŪGUMI

Apkopojot paskaidrojumos izklāstītos faktiskos un tiesiskos apsvērumus, Biedrība norāda, ka PTAC izdarītie secinājumi balstās uz kļūdainu faktisko apstākļu un piemērojamā tiesiskā regulējuma interpretāciju.

Biedrības iniciatīva ir balstīta prasījuma tiesību atsavināšanas darījumā (cesijā), kurā fiziskā persona atsavina sev piederošu mantisku prasījuma tiesību, savukārt Biedrība šo prasījumu iegūst un uzņemas ar tā realizāciju saistītos juridiskos un ekonomiskos riskus, tostarp izdevumu segšanas pienākumu. Šādās tiesiskajās attiecībās nenotiek ne preces pārdošana, ne pakalpojuma sniegšana patērētājam Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē. Līdz ar to nepastāv priekšnoteikumi patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma piemērošanai.

Attiecīgi PTAC secinājumi par iespējamu negodīgu komercpraksi un par Cesijas līguma noteikumu neatbilstību patērētāju tiesību aizsardzības regulējumam izriet no darījuma juridiskās un ekonomiskās būtības kļūdainas interpretācijas un ir juridiski nepamatoti. Turklāt no varas dalīšanas principa izriet, ka PTAC nav kompetences veikt OIK sistēmas tiesiskuma izvērtējumu. Šāds vērtējums pēc savas būtības ir komplekss jautājums, kas saistīts ar valsts atbalsta regulējumu, enerģētikas tiesībām un valsts iespējamās atbildības izvērtējumu, un tas var tikt veikts vienīgi tiesā.

Izvērtējot PTAC pieprasījuma saturu un tajā ietverto argumentāciju, ir secināms, ka iestādes paustais vērtējums balstīts uz Cesijas līguma juridiskās būtības nepareizu kvalifikāciju, cenšoties prasījuma tiesību atsavināšanas darījumu interpretēt kā pakalpojuma tiesiskās attiecības, lai tādējādi attiecinātu uz to patērētāju tiesību aizsardzības regulējumu. Tomēr publiskās varas institūcija var rīkoties tikai tai likumā piešķirto pilnvaru robežās, un darījuma juridiskā kvalifikācija ir nosakāma pēc tā faktiskā civiltiesiskā satura un ekonomiskās būtības, nevis pēc administratīvās uzraudzības “vajadzībām”.

Konkrētajā gadījumā fiziskā persona neiegādājas precī vai pakalpojumu, bet atsavina sev piederošu bezķermenisku lietu (prasījuma tiesības). Pēc cesijas noslēgšanas cedents vairs nav kreditors, un līdz ar to nedz juridiski, nedz ekonomiski nevar tikt kvalificēts kā pakalpojuma saņēmējs. Tādējādi patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma piemērošanas priekšnoteikumi objektīvi nepastāv, un PTAC secinājumi, kas balstīti uz pretēju kvalifikāciju, nevar kalpot par pamatu Biedrības iniciatīvas izvērtēšanai patērētāju tiesību uzraudzības ietvaros.

Ņemot vērā minēto, Biedrība uzskata, ka PTAC nav tiesiska pamata turpināt uzsākto izvērtēšanu, un attiecīgais administratīvais process iestādē ir izbeidzams.

Vienlaikus Biedrība uzskata, ka gadījumā, ja iestāde tomēr turpina administratīvo procesu, tās uzklauššana var tikt pienācīgi nodrošināta vienīgi tad, ja tā tiek īstenota arī mutvārdu procesā. Tiesību doktrīnā ir uzsvērts, ka uzklauššana ir viens no būtiskākajiem procesuālā taisnīguma nodrošināšanas instrumentiem, kura mērķis ir pirms administratīvā

akta pieņemšanas noskaidrot visas būtiskās domstarpības, izvērtēt procesa dalībnieku argumentus un veicināt objektīvāko iespējamā risinājuma atrašanu.⁴³ Kā norādīts tiesību doktrīnā, uzklauššana var tikt īstenota jauktā procesā, proti, gan rakstveidā, gan mutvārdos. Uzklauššanai mutvārdu procesā ir rīkojama uzklauššanas sēde, par kuras vietu un laiku pienācīgi paziņo procesa dalībniekiem.⁴⁴

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 62. pantu, **Biedrība lūdz:**

1. **izbeigt uzsāktu administratīvo pārbaudi PTAC kompetencē, jo nepastāv tiesisks pamats Biedrības iniciatīvas izvērtēšanai patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma ietvaros;**
2. **gadījumā, ja PTAC konstatē nepieciešamību noskaidrot kādus papildus jautājumus, nodrošināt Biedrības uzklauššanu mutvārdu procesā, organizējot uzklauššanas sēdi, par tās laiku un vietu savlaicīgi informējot Biedrību.**

Pielikumā: LTRK Ziņojums par aktuālajiem OIK jautājumiem.

Cieņā -

Biedrības Tiesiskums.lv valdes loceklis

Madars Dauškans

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁴³ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 581.lpp.

⁴⁴ Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 585.-586.lpp.